

Kënum Këbonce cale

JOŊ tilni

Byal nkliimat

Joŋ, halub n ksele, ha bin kah hanlaambe Jesus ñeŋni. Ha til këkarta koobo nzal ha yoolohni, mbolo ha bniin 90. Kkarta na Mateus, Markus kë Luk. Ukek mebdëna, wetande ki na Joŋ yaan baatn.

Ha këyoohn 6 ukah utilat ya Jesus dem bëñaŋ bëkpahe fwomti (Këdeele koobo tide na bëtil ha kkarta tahle miin n Kënum Këbonce), hat cale Jesus fotni ha coke. Deele wolo miin Joŋ tilni wilna Jesus, ukeyé utilat ha kkarta wolo.

Këkarta koobo teete saan wil Jesus saanni, wetande ki wote rooŋ saan wilna Jesus yahni. Ki mat ba ñaah klaambe teetëni cuŋ. Ki mat ba toŋ Jesus cale n fwomti matni ñaah fyabm; wede matni ñaah fyabm; fnkpaya n fyeré; hadokn matni dokn kmboñ; mdiik n wuufa; bsin; kcoso; ha kah bsit n këloode; hal mada ni saanta: «Ñi N kah.» (Byaan 3:14; Joŋ 6:58). Joŋ saan ba ha 20:31 ya hundi til kwil koobo ya bë ta naŋ ya Jesus na kah Mësius, Mbi ni Nhaale*; ya nzal ma bë kobni klo ha hun, ba nki teŋ fyabm ha ftuuke nhun.

Kristu, Saan* ni Nhaale

1 Ha këyal, nzal bë wotni tiita meksa fyeré, hal heebe kani Saan* ha kah. Ha kah yoh kë Nhaale. Ha kah Nhaale teema. ²Ha kah yoh ha këyal kë Nhaale. ³Kambe nhun na Nhaale mekes kwil miin. Uwotee teŋ wil bë mekesni ntaŋ hun. ⁴Fyabm kah yoh kë hun. Fyabm feebe kah yoh fnkpaya n bëñaŋ. ⁵Fnkpaya fah ha bmehn, bmehn wote fun kpok.

⁶Teŋ yoh halante Nhaale hit ti ni, ftuuke nhun kah Joŋ. ⁷Joŋ binti saanta bëñaŋ wil n fnkpaya, ya bëñaŋ miin mada koba klo ha fnkpaya. ⁸Joŋ wote yoh kah fnkpaya, wetande ha binti saanta wil n fnkpaya. ⁹Saan* nahace kah yoh fnkpaya n kcoso. Fnkpaya bin ti ni yoh ha fyeré, faha bëñaŋ miin. ¹⁰Saan^v kah yoh ha fyeré. Nhaale mekes fyeré kambe nhun, wetande fyeré wote ma widn. ¹¹Ha binti ha bëki nhun, bëñaŋ nhun wote ma naŋ. ¹²Wetande

---

^v 1:10 «Saan» zikn Jesus.

bëko ma miin naŋ ma ni, kob ni klo ha ftuuke nhun, ha ñaah baan fñaani n lakëna kmbi ni Nhaale. ¹³ Bë wote lake kmbi ni Nhaale kambe nkpun n bëñaŋ. Wote kah bnaŋ baan. Wote kah ha bnaŋ n halante. Wetande bëdeehe ha këzok ni Nhaale.

¹⁴ Saan* Weebe lake halante. Ha meese yoh kë ba. Ha riiz kë fñeŋe kë kcoso. Bë biik fñadna nhun, kani fñadna teema n Mbi hoodn ha Faama.

ŋmaara na Joŋ matni wasa bëñaŋ kko

(Ñin hat Mat. 3:1-12; Mar. 1:1-8; Luk. 3:1-18)

¹⁵ Joŋ saan kë ledn sate wil na Jesus: «Wil n hal hoobo na N saan yoh, këmoke N kani saanta: ‘Ho ma kah ti ni bina ataan da, ha yof ñi, ya ha kah, awé N wote tiita deehe.’» ¹⁶ Ba ma miin bë yid boñ klo* nhun ntaŋ byehte, binti ka Nhaale, ya ha waakn ba kënlakëre kënkpahe. ¹⁷ Fhite* ni Nhaale binti kambe na Moisés; wetande fñeŋe kë kcoso ni Nhaale, binti kambe na Jesus Kristu. ¹⁸ Hal ohal wote biika Nhaale. Mbi nhun* hoodn kani yoh kë hun, ha keedn ba Hun.

¹⁹ Woobo kah ŋmaara na Joŋ, nzal bëndaŋ n bsuul n Judew n Jerusalem hitni bëyure* n kpaŋ ni Nhaale kë Lëvita, tooha kpaana Joŋ: «Hala kah hu?» ²⁰ Joŋ wote loh weelkna. Ha saan fñaani: «Ñidi, N wote kah Mësius.» ²¹ Bë kpaan ma: «Hudi kah hala? A

wote kah Elias?» Ha saan: «N keyé hun.» Bë kpaana: «Hudi kah handiisn n kënum ni Nhaale* kah ti ni bina?» Ha weelkn: «N keyé hun.» ²² Bë ya ma: «Saan ba hal a kani, ya ba bëmada saanta bëñaŋ hit ti ni ba. Wilna a saan wi n bko di?» ²³ Joŋ weelkn cale handiisn n kënum ni Nhaale* Isaias saanni: «Ñi N kah hal heebe kani kpuula ha fndal: ‘Baa luusna bsin n Faan ba.’»

²⁴ Bëñaŋ bë hitni kpaana Joŋ, bë kah yoh bëki n këfaade n bëfarisew*. ²⁵ Bë kpaan ma: «Kambe nwi na a kah wasa kko, há ndi a wote kah Mësius, a wote kah Elias, kate handiisn n kënum ni Nhaale*?» ²⁶ Joŋ weelkn: «Ñi N mat wasa bëñaŋ kko kë wede, wetande teŋ hal ha fñuukn diin, baa woyni. ²⁷ Hal heebe kah ti bina ataan da, wetande N wote reeŋ kpasna bos n kfote nhun.»

²⁸ Kwil koobo diis ha këntede n Bëtania ha kësiin n bsor n Jordoŋ, awila Joŋ kani yoh wasa bëñaŋ kko.

²⁹ Nzal bit ñaani, Joŋ biik Jesus ha binti ha hun, ha saan: «Hoobo kah Saaka ni Nhaale* kani busa klume n fyeré. ³⁰ Wil n hal hoobo na N kah keh saanta: ‘Halante kah ti ni bina ataan da, ha yof ñi, ya ha kah, këmoke N wotni tiita deehe. ³¹ Ñi N wote ma keh widn. Wetande N binti wasa bëñaŋ kko kë wede, ya bëñaŋ n Israel mada ma widna.’»

³² Joŋ haah fñaani: «Ñi, N biik Faafe Ñaani ni Nhaale cale abera, uwalëti uzote ktete nhun. ³³ Ñi N wote ma yoh

tiita widna, wetande Nhaale hitni ñi wasa bëñaŋ kko kë wede, ha saan ñi ya: ‘Ho ma a kani bina biika Faafe Ñaani ni Nhaale wale ktete nhun, humna kah wasa kë Faafe Ñaani ni Nhaale.’³⁴ Ñi N biik ma, N haah fñaani ya hoobo kah Mbi ni Nhaale*.»

Bënlaambe n këtiitn na Jesus

³⁵ Nzal bit ñaani, Joŋ lake awila nahace kë bënlaambe* nhun bësibm. ³⁶ Nzal Joŋ biikni Jesus ha diisa, ha saan: «Hoobo kah Saaka ni Nhaale.» ³⁷ Bënlaambe nhun bësibm siim wilma Joŋ saanni, abé bë dooŋ Jesus. ³⁸ Jesus liwe ataan, ha biik bënlaambe* bësibm bë dooŋ ma ti, ha kpaan baan: «Wilna baa kah keka?» Bë weelkn ma: «Rabi*,» (Zikni ‘Hanlaam’) «anuma a meese?» ³⁹ Jesus weelkn baan: «Bina, baa biik.» Këmoke keebe leeh nham. Bë tooh bë biik awila Jesus meesëni, bë yoole kë hun fleeh nahace.

⁴⁰ Hoodn n bënlaambe* bësibm nahace, siim wilma Joŋ saanni, bë mat tuuk André, biyafaa na Simon Pedru. ⁴¹ Wil n këtiitn ha yahni, ha tooh biik Simon, biyafaa ma, ha saan ma: «Bë biik Mësius.» (Zikni Kristu.) ⁴² André num biyafaa ma ha Jesus. Jesus biik Simon, ha ya ma: «Ftuuke di kah Simon,

mbi na Joŋ. Bë kah na tuuka Sefas.» (Zikni Pedru, flaakn.)

Filipi num Nataniel ha Jesus

⁴³ Nzal bit ñaani Jesus naŋ yoh tooha ha bohce n Galileya. Ha rat kë halante holo bëtuukni Filipi, ha saan ma: «Wah.» ⁴⁴ Filipi kah yoh hi n bohce n Betsaida, këbaabm na André kë Pedru. ⁴⁵ Filipi biik zid nhun Nataniel, ha saan ma: «Bë biik hal ma Moisés tilni ha Fhite*, hat bëndiisn n kënum ni Nhaale* til wil nhun. Kani Jesus n Nasaré*, mbi na José.» ⁴⁶ Nataniel kpaan Filipi: «Há ndi wil bonce mada ti yaanta ka Nasaré?» Filipi weelkn ma: «Bin, a biik.»

⁴⁷ Jesus biik Nataniel, nbinti awila ha kani, ha saan: «Hudi kah halante n Israel n kcoso, wotni teŋ këndookn.» ⁴⁸ Nataniel kpaan ma: «Anuma a widn ti ñi?» Jesus weelkn ma: «Awé Filipi wote na tiita tuuka, N hote nbiik na khacn n blaka bhaan.» ⁴⁹ Nataniel weelkn ma: «Hanlaam, hudi kah Mbi ni Nhaale*. Hu kah halame n Israel.» ⁵⁰ Jesus kpaan ma: «A kob klo ha ñi cale N saana ni ya N biik na khacn n blaka bhaan. A kah bina biika kwil kndaŋ yofni koobo.» ⁵¹ Ha ya ma ya: «N kah baa saanta fñaani, moh tooha acum, baa kah bina

biika haala wuufte. Knzaan ni Nhaale* bēnciŋ, bēnwale ha Mbi n Halante.»

Kēwaase ha Kana

2 Kleeh khobm diis, bē yah kēwaase ha kpaŋ kolo n Kana, bohce n Galileya. Yaa ma na Jesus kah yoh ahace. ²Bē kaza Jesus kē bēnlaambe* nhun hat, maarana kēwaase nahace. ³Nzal siidi sawni, yaa ma na Jesus saan ma: «Siidi keyé.» ⁴Jesus weelkn ma: «Nnii, wilna N teŋ kē hu? Kēmoke da wote tiita reeŋna.» ⁵Wetande yaa ma na Jesus saan bēsif: «Baa yah wil miin ha hitni baa yaha.»

⁶Klaaw n klaakn kcif kē foodn, bēmatni tum wede, kah yoh awila nahace. Bējudew matni yah ŋmekes n fncinte n ñaanna* kē wede n klaaw nahace. Flaaw foodi mat sud klitru bsaw n bēñaŋ bētahale, folo bēñaŋ bēcif kē hal hoodn. ⁷Jesus saan bēsif: «Baa riiz klaaw keebe wede.» Bē riizn kun. ⁸Nzal nahace Jesus saan kē bēsif: «Warak wun, baa num Hansin matni dem siidi kē suufn.» Abé bē num wun Hansin nahace. ⁹Kēmoke Hansin meedni wede, bē weelketni siidi. (Ha wote widn awila siidi nahace yaan ti ni, wetande bēsif tide bē widn, cale bē hac ti ni wede.) Hansin nahace tuuk halante n yekēle, ¹⁰ha ya ma: «Bēñaŋ miin mat warak siidi bonce kētiitn, ya nzal bē siikni ukpahe, bē ki ŋate warak ataan wo ma

wotni sum bēdaale. Wetande hudi riŋ siidi bonce kate wambu.»

¹¹Abé Jesus yal yaha ktoŋēle ha Kana n Galileya. Ha toŋ knmada nhun ndaŋ. Bēnlaambe nhun kob ma ti klo. ¹²Nzal wil diisni, Jesus tooh ha kēntede n Kafarnaŋ, kē yaa ma kē bēbiyayaa ma, kē bēnlaambe* nhun. Bē kid ahace kleeh kduuli.

Jesus winza hodn ni Nhaale*

(Ñin hat Mat. 21:12,13; Mar. 11:15-17; Luk. 19:45,46)

¹³Fume n bējudew, bēmatni tuuk bdiis ktede*, sul kēntuŋ. Jesus tooh ha Jerusaleŋ. ¹⁴Jesus biik bēñaŋ ha Hodn ni Nhaale*, bēnwusn kberhe, ksaaka, kēbera, kē bēko meese ni ha kzotn bē nbazat kbees. ¹⁵Jesus mekes fcikote n kēbos, ha bes baan miin ha Hodn ni Nhaale*. Ha bes hat kberhe kē ksaaka, ha yaan, ha tum ha fyeré. Ha waasat kbees n bēnbazat, ha kpalak kzotn baan. ¹⁶Ha saan kē bēfaa n kēbera: «Baa yaanna kwil koobo anuboh. Kamna yaha Hodn* na Baaba awila n fwuse.»

¹⁷Bēnlaambe nhun hoonze wilma kani utilat ha Kēkarta ni Nhaale: «Fñeŋe n Hodn ni Nhaale* kah ñi zeda.»

¹⁸Bēndaŋ n bējudew weelkn bē kpaan Jesus: «Ktoŋēle kala a kah ba keedna ya a teŋ fñaani n yaha abé?» ¹⁹Jesus weelkn baan: «Baa kobna Hodn ni Nhaale* woobo, N kah wun niisa kleeh

khobm.»²⁰ Bëjudew ya ma ya: «Bëniis Hodn* woobo niin bsaw n bëñañ bësibm kë kcif kë boodn, wetande hudi saan ya a kah wun bina niisa kleeh khobm?»²¹ Wetande Jesus kah yoh saanta wil n hodn n liite nhun.²² Nzal Jesus sitni ha këloode, bënlaambe* nhun hoonze ya Jesus saan baan keh saan woobo. Abé bë kob klo ha Këkarta ni Nhaale, kë wil Jesus saanni.

²³ Nzal Jesus kani yoh ha Jerusalem, këmoke n fume n bdiis ktete, bëñañ bëkpahe biik ktonjële ha yahni, bë kob ma ti klo.²⁴ Wetande Jesus wote kob klo ha baan, ya ha widn baan yoh miin.²⁵ Ha wote ti boh ya hal ta ma saan wil n bëñañ, ya ha widn kmboñ wilma kani ha khiiñe baan.

Jesus laam Nikodémus wil n këdeeh këhaame

3 Tej yoh halante n këfaade n bëfarisew*, bëtuukni Nikodémus, ha kani handañ* n bëjudew.² Ha tooh biikde kë Jesus këmarhe, ha ya ma: «Rabi*, ba bë widn ya Nhaale na hitna ti, bina laamna nba, ya hal saake yaha këdeele a matni yah, há Nhaale keyé kë hun.»³ Jesus weelkn ma: «N kah na saanta kcoso, ya halma wotni bun deehe, ha saake biika Flame* ni Nhaale.»⁴ Nikodémus kpaan ma: «Abala halante hayoolhe mada lake deehe? Ndi ha mada yaata ha bëñefe na yaa ma, ya ha tooh ti deehe?»⁵ Jesus weelkn ma: «N kah

na saanta kcoso, ya hal wotni deehe n wede hat kë Faafe Ñaani ni Nhaale*, ha saake yaata ha Flame ni Nhaale*.⁶ Ha kësiin n liite hal mat deehe ha bëfaama. Ha kësiin n Faafe Ñaani ni Nhaale hal mat deehe n faafe ñaani.⁷ Ukeyé na ti baat ya cale N saanna ni ya, ureeñ ya baa ta bun deehe.⁸ Faafe mat del awila unañni, hu siim fnkinna ma, wetande a wote widn awila uyaan ti ni, kate awila ukani tooha. Abé hat kë bëñañ deehëni n Faafe Ñaani ni Nhaale.»

⁹ Nikodémus weelkn ha kpaan ma: «Abala wil woobo mada kaha?»¹⁰ Jesus weelkn ma: «Hudi kah hanlaam n Israel, wetande a wote widn kwil koobo?»¹¹ N kah na saanta kcoso. Ba bë mat saan kwil ma bë widni, bë mat haah wilma bë biikni, wetande baa wote nañ saan ba.¹² Há N saan baa kwil n bohce, baa wote nañ, abala baa mada naña há N saan baa kwil n haala?¹³ Hal holo wote wiide ha haala; Mbi n Halante tide kani ha haala, Humna wale ti.

¹⁴ Cale Moisés sitni haze mbol n fwuume ha fndal, abemna ukpal hat ya ñi, Mbi n Halante, bë ta ñi sitn.¹⁵ Ya hal miin kob ti ni klo ha ñi ta tej fyabm n bsawma.¹⁶ Ya Nhaale ñeñ bëñañ n fyeré bëdaale, kate ha ñaah Mbi nhun* hoodn, ya hal miin kob ma ti ni klo, keyé mad, wetande hi nki tej fyabm n bsawma.¹⁷ Ya Nhaale wote ti hit Mbi nhun* dankana bëñañ n fyeré, wetande ha binti caawa.¹⁸ Këdanka keyé, ha hal kob ma ti ni klo. Wetande

hal wote ma ti kob klo, ha teŋ kēdanka, ya ha wote tum klo ha Mbi Hoodn ni Nhaale*.

¹⁹ Kēdanka kah koobo: Fnkpaya binti ha fyeré, wetande bēñañ ñeŋ bmehn bē yof fnkpaya, ya bē mat yah kwil kwohe. ²⁰ Kambe nweebe hal miin matni yah uwohe, ha wote naŋ fnkpaya, ha mat fun det, ya kwil nhun kwohe ha matni yah, nmake yaan ha leeh. ²¹ Wetande hal matni yah kwil n kcoso, ha mat ti bin ha fnkpaya, ya bē mada biika kēsif nhun, ya ha mat kun yah cale Nhaale naŋ ni.»

Jesus kē Joŋ matni wasa bēñañ kko

²² Nzal kwil koobo diisni, Jesus tooh kē bēnlaambe* nhun ha bohce n Judeya. Ha ŋate kē baan ahace, ha nwasas bēñañ kko. ²³ Awila bētuukni Enon, kēntunke n Saliŋ, ahace na Joŋ kah yoh wasa bēñañ kko, ya wede kpahe kah ahace. Bēñañ mat tooh ha nwasas kko. ²⁴ Ya bē wote yoh tiita ruufa Joŋ ha hodn n kēdaŋ.

²⁵ Fleeh folo, bēnlaambe* na Joŋ sitn kpeel kē hajudew holo, wil n ŋmekes n fncinte n ñaanna*. ²⁶ Abé, bē tooh biikde kē Joŋ, bē saan ma: «Rabi*. Hanlaam ba, hal heebe a ñaah ti ni ŋmaara nhun, kani keh kē hu ha bsor n Jordoŋ, ha nwasas bēñañ kko. Bēñañ miin ntooh awila ha kani.» ²⁷ Joŋ weelkn: «Hal saake yida wil owil, há Nhaale wote ma wun ñaah. ²⁸ Baa teema baa

kah ŋmaara ha kwilma N saanni: Ñi N wote kah Mēsias, wetande bē hit ti ñi acum nhun. ²⁹ Hal teŋni yekēle ha kah hal kah ma ni wasa, wetande zid n halante n yekēle kani kē hun, ha mat ma siim, ha mat sumande kē ledn n halante. Cale woodn, abé hat kēsuma da reeŋ wambu.

³⁰ Hundi reeŋ kah undaŋ, ñidi usoñ. ³¹ Hal binti ni ka ktēde, ha kah ktēde n bēñañ miin. Hal binti ni ha bohce, ha kah hi n bohce, ha mat saan wil n bohce. Ho ma binti ni ka haala ha kah ktēde n bēñañ miin. ³² Ha mat saan wil ha biikni kē wo ma ha siimni, wetande hal ohal wote mat naŋ saan nhun. ³³ Wetande hal naŋni saan nhun, ha toŋ ya Nhaale kah kcoso. ³⁴ Hal ma Nhaale hit ti ni ha mat saan Saan ni Nhaale, ya Nhaale mat ma ñaah Faafe Ñaani nhun ntaŋ fliikta. ³⁵ Baaba ñeŋ Mbi nhun*, ha ñaah ma knmada ktēde n kwil miin.

³⁶ Hal kob ti klo ha Mbi, ha kah tenka fyabm n bsawma. Wetande hal wotni kob klo ha Mbi, ha wote kah biika fyabm, wetande nhiiñ ni Nhaale raas ktēde nhun.

Jesus kpeelnde kē haniin Samaritanu

4 Bēfarisew siim bēnsaan ya Jesus nlakn bēñañ bēnlaambe* nhun, ha nwasas baan yoh kko, ha yof Joŋ. ² (Wetande keyé Jesus na kah yoh wasa bēñañ kko, wetande bēnlaambe* nhun.)

³ Nzal Jesus siimni wilma bë kani saanta, ha yaan ka bohce n Judeya, ha lake ha bohce n Galileya. ⁴ Ha teŋ keh diisa ha bohce n Samaria.

⁵ Ha tooh ha këbaabm n Samaria bëtuukni Sikar, sul ni kbide Jakó ñaah yoh mbi nhun José. ⁶ Buhe na Jakó kah yoh ahace. Jesus fota ha bsin, ha loola, ha meese këntunke n buhe nahace, awé leeh suln zozëna ha bko.

⁷ Haniin Samaritanu binti haca wede. Jesus ya ma: «Ñaah ñi wede n siikn.»

⁸ Ya bënlaambe* nhun tooh keh ha këbaabm wusa wil n wome. ⁹ Haniin samaritanu weelkn ma: «Hu, hajudew, abala hu nsak ñidi, haniin samaritanu, wede?» Ya bëjudew wote woŋ kë samaritanu. ¹⁰ Jesus weelkn ma: «Há ndi a widn kwil Nhaale teŋni kin ñaaha nhu, kë hal ma kah na ni saka wede, hu ma keh sak. Hundi hi na ñaah wede n fyabm.» ¹¹ Haniin weelkn ma: «Faan ba, a wote teŋ bluumta, ya buhe nahace cuŋ. Anuma a kah ti yaanta kë wede n fyabm? ¹² Ya ndi a yof maam ba Jakó, ñaah ti ni ba buhe boobo? Hundi kë kmbi nhun miin bë siikn wede n bun. Kzaame nhun hat siikn wede nahace.» ¹³ Jesus ya ma ya: «Hal siikni wede woobo, wede kah ma bina numa. ¹⁴ Wetande halma siikni wede N kah ma na ñaah, wede keyé ma numa mbusa, ya wede N kah ma ni ñaaha, ukah lake buhe n këmuur kani bola ha nyabm n bsawma.»

¹⁵ Haniin ya ma ya: «Faan da, ñaah ñi wede nahace, ukeyé ti ñi num, kate N fiida n lake ti anuboh haca wede.»

¹⁶ Jesus ya ma ya: «Tooh, a tuuk ti halante di, hu ti lake anuboh.» ¹⁷ Haniin weelkn ma: «N wote teŋ halante.» Jesus ya ma ya: «A saan fñaani, ya a wote teŋ halante. ¹⁸ Ya a teŋ keh bëlante bëcif. Ho ma a teŋni wambu ha keyé halante di, woobo a saanni kcoso.»

¹⁹ Haniin ya ma ya: «Faan da, N biik ya a kah handiisn n kënum ni Nhaale*.

²⁰ Bëmaam ba mat yoh cim Nhaale ha fñute foobo. Baa bëjudew baa saan ya bëñaŋ reeŋ cimna Nhaale ha këbaabm n Jerusaleŋ tide.» ²¹ Jesus ya ma ya: «Haniin, kob klo ha ñi, ya këmoke kah ti bina, nzal baa keyëni cimna Baaba ha fñute foobo, kate ha Jerusaleŋ. ²² Baa mat cim wil baa woyni, wetande ba bëjudew, bë mat cim halma bë widni, ya këncaw binti ha bëjudew. ²³ Wetande, këmoke kah ti bina, ki kaz wambu, bëncim n kcoso kani cim Baaba kë khiiñe kë kcoso. Ya abé na Baaba mat kek bëki mat ma ni cim. ²⁴ Nhaale kah Faafe Ñaani. Ureeŋ ya hal kah ma ni cimna, hi ma cim kë fhiiñe kë kcoso.» ²⁵ Haniin ya ma ya: «Ñi N widn ya Mësius bëtuukni Kristu kah ti bina. Këmoke ha bin ti ni, ha kah ba liimatna kwil miin.» ²⁶ Jesus weelkn ma: «Ñi na kah Kristu kani saanta kë hu.»

²⁷ Këmoke nahace, bënlaambe* nhun kaz, ubaat ti baan cale Jesus kani

kpeelndëni kë haniin. Wetande hal ohal wote kpaan haniin: «Wilna a kah keka?» Bë wote hat kpaan Jesus: «Ya wi tumna nhu nkpeelnde kë haniin?»²⁸ Haniin ŋat ti fcile nhun, ha det ha tooh këntede, ha saan bëñaŋ: ²⁹«Bina ti baa biika halante saanni ñi kwil miin N yahni. Ndá hoobo keyé Mësias?»³⁰ Bëñaŋ yaan ti ha këntede, bë tooh yaande Jesus.

Këmoke n kham

³¹ Këmoke keebe haniin luusni, bënlaambe* na Jesus bë mbeeret ma: «Hanlaam ba, bin a wom ti.»³² Jesus ya baan: «N teŋ wil n wome baa wotni widn.»³³ Bënlaambe nhun bë kpaande: «Ya ndi hal holo num ma ti wil n wome?»³⁴ Jesus ya baan: «Fwomti da kah fi n yaha bnaŋ n halma hit ti ni ñi, N sawna kësif nhun.»

³⁵ «Baa wote mat saan ya uŋate diinde tahale wi n kham? N kah ba saanta ya: Yuudna kkit diin, baa ñin kntow, ya cin, kham ma reeŋ.³⁶ Hal kani hama, bë mat ma yehte, ha mat woŋ kndeehna ha fyabm keyëni sawa. Cale woodn, ho ma kani suka, kë ho ma kani hama, bë mat sumande.³⁷ Woobo kah kcoso cale bëmatni saan: ‘Holo mat suk, heela mat ham.’³⁸ Ñi N hit baa hama awila baa wotni sif. Bëkolo sif. Baa, baa bin yida fsume n kësif baan.»

³⁹ Bësamaritanu bëkpahe n këntede keebe, kob klo ha Jesus, kambe nsaan

haniin saanni; cale he saan ma ni kwil ha matni yah.⁴⁰ Abé bë tooh saka Jesus ya hi ŋate kë baan. Ha ŋate ahace kleeh ksibm.⁴¹ Bëñaŋ bëkpahe kob ma ti klo kambe n saan nhun.⁴² Bë saan ha haniin: «Wambu keyé kambe n saan di na tum bë kob ma ti klo, ya ba teema bë siim ma. Bë widn ya ha kah Hancaaw kcoso n fyeré.»

Jesus kiisn mbi n hasif n flame n Roma

⁴³ Kleeh ksibm diis, Jesus yaan ka Samaria, ha tooh ha bohce n Galileya.⁴⁴ Jesus saan keh kë bsum nhun ya handiisn n kënum ni Nhaale* wote mat teŋ fcimbe ha bohce bëdeehe ma ni.⁴⁵ Nzal ha kazni ha Galileya, bëñaŋ nahace yid ma, ya bë tooh keh ha fume n bdiis ktede, bë biik kwil miin ha yahni ha Jerusaleŋ kleeh nahace.

⁴⁶ Jesus bun lakëna ha kpaŋ n Kana n bohce n Galileya, awila ha lakni keh wede siidi. Hasif n flame n Roma kah ahace. Mbi nhun* kah keh usaake ha Kafarnaun.⁴⁷ Këmoke ha siimni ya Jesus kah ti bina ha bohce n Judeya, ha tooh ha Galileya, ha tooh biikde kë hun, ha hac ma bohce ya hi ma tooh kiisn mbi nhun sulni looda.⁴⁸ Jesus ya ma: «Há baa wote biik ktonjële kë këdeele, baa keyé kob klo.»⁴⁹ Hasif hac ma bohce: «Faan da, wah; mbi da moke lood.»⁵⁰ Jesus ya ma: «Tooh. Mbi di kah weeha.» Halante kob klo ha saan na Jesus, ha luus.

⁵¹ Nzal ha kani ciikëna, ha rat kë bësif nhun ha bsin, beeke ya ma ya: «Mbi di weeh.» ⁵² Ha kpaan baan ndi këmoke kala ha weeh. Bë weelkn ma: «Soh, nzal leeh zozëni ha bko, na ha weeh.» ⁵³ Faa ma n mbi hoonze ya këmoke keebe na Jesus saan ma ya: «Mbi di kah weeha.» Ha kob klo ha Jesus, kë bëñaŋ n kpaŋ nhun miin.

⁵⁴ Koobo kah yoh këdeele nsibil Jesus yahni, nzal ha yaan ti ni ka Judeya, tooh ha Galileya.

Kënkiisn n halante n Bëtesda ñaatani

5 Nzal kwil koobo diisni, Jesus tooh ha Jerusaleŋ maarana fume n bëjudew. ² Ful n wede bëtuukni Bëtesda, ha fnsaanna Hëbrew, fkah yoh ha këbaabm n Jerusaleŋ, këntunke n bfutn n ksaaka. Ful nahace teŋ nciinca ucif, biktël ni fun. ³ Bësaake bëkpahe mat yoh kah ha nciinca n hodn nahace; bëfoome, bëñaatële kë bëko ma bulani. Bë mat yooŋ ya wede wi yiŋële. ⁴ Ya nzaan ni Nhaale mat yoh wale këmoke kolo ha ful, ha yinka wede. Hasaake n këtiitn walëni, nzal wede yiŋël ni, ha mat kiisële ha bsuul n kësaake ha teŋni.

⁵ Halante holo kah yoh ahace, teŋni niin bsawnhal kë fcifmiin kë cif kë uhobm, ha kani usaake. ⁶ Jesus biik ma ha riŋe. Ha widn ya ha yoole usaake. Ha

kpaan ma: «A naŋ weeha?» ⁷ Hasaake weelkn ma: «Faan da, N wote teŋ hal n libna ñi ha wede, nzal bëkani wun yiŋna, wetande këmoke N kani kurbana tooha, holo hi hote ha lib.» ⁸ Jesus ya ma: «Sit, a yid mtaare di, a fot.» ⁹ Këmoke nahace, halante weeh, ha yid mtaare nhun, ha fot. Wetande fleeh nahace kah fleeh n kyabm.

¹⁰ Kambe nweebe bëjudew bëkolo saan kë halante bë kiisni: «Moh kah fleeh n kyabm. Ha fhite ba, moh uwote reeŋ wumbërna mtaare.» ¹¹ Ha weelkn baan: «Hal kiisni ñi, hundi teema ha hit ñi yida mtaare da N fot.» ¹² Bë kpaan ma: «Halante hala hit na yida mtaare di, a fot?» ¹³ Ha saan: «Halante kiisni ñi, N wote ma widn.» - Ya Jesus mad ka fkiir n bëñaŋ bëkpahe kani ahace.

¹⁴ Wil diis, Jesus rat kë halante nahace ha Hodn ni Nhaale*, ha ya ma: «Ñin! A weeh. Kam yaha hat flume, ya uwohe nmoke bin yof wi n këtiitn.» ¹⁵ Halante heebe tooh, ha saan bëjudew boknbo ya: «Jesus na kiisn ñi.» ¹⁶ Kambe n wil weebe na, bëjudew luubm Jesus. Bë naŋ ma haba, ya ha mat yoh yah kwil koobo kleeh n kyabm*. ¹⁷ Wetande Jesus weelkn baan: «Baaba tik ha sifa kate wambu. Ñidi N sif hat.»

¹⁸ Kambe n saan weebe, bëjudew nteete nkek këdeele n haba nhun. Keyé tide wil n hamna fhite n fleeh n kyabm,

wetande cale ha kani yoh saanta ya Nhaale kah Faama, ha nmebm bko nhun kë Nhaale.

Knmada n Mbi ni Nhaale*

¹⁹ Jesus weelkn baan: «N kah baa saanta kcoso. Mbi, ha bko nhun, ha saake yaha wil owil. Ha mat yah tide wo ma ha biikni Faama nyah. Wil Faama kani yaha, Mbi nhun* mat wun yah hat. ²⁰ Ya Baaba ñeŋ Mbi nhun*, ha keedn ma miin wo ma ha matni yah. Ha kah ma bina toŋna kwil kndaŋ, yofni koobo, kah ti ni baa baata. ²¹ Cale Baaba matni sitn bëloode, ha ñaah baan fyabm, abé hat bëko ma Mbi naŋni, ha mat baan ñaah fyabm. ²² Baaba keyé lifna hal ohal, wetande ha ñaah Mbi nhun* fñaani n lifn miin. ²³ Ya bëñaŋ miin nki mada cimna Mbi cale bëmatni cim Faama. Hal wotni cim n Mbi, ha wote kah cimna Faama hit ma ti ni. ²⁴ N kah baa saanta kcoso, hal siimni saan da, ha kob klo ha hal ma hit ti ni ñi, hi teŋ fyabm n bsawma. Ha wote kah yaata ha duube, wetande ha diis ha këloode, tooh ha fyabm. ²⁵ N bun baa saanta kcoso. Këmoke kah ti bina, këkpadn wambu, bëloode kani siimna ledn n Mbi ni Nhaale*. Ya bëko ma siimni bë kah bina weeha. ²⁶ Cale Baaba teŋni fyabm ha Hun, ha ñaah hat Mbi nhun* knmada n tenka fyabm. ²⁷ Ha ñaah ma knmada n lifna bëñaŋ, ya ha kah Mbi n Halante. ²⁸ Umoke ti baa

baat. Ya këmoke kah ti bina, bëloode miin bë kpebni kah siimna ledn nhun, ²⁹ bë kah bina yaanta ha kziile. Bëko ma yahni kmboñ bë kah sita tooha ha fyabm. Bëko ma yahni uwohe kah sita tooha ha bsiim narahe.»

Ktoŋële n knmada n Mbi ni Nhaale*

³⁰ «Ñi, ha faye da, N saake yaha wil owil. Cale N siimni, abé N mat lifn. Flif da kah kmboñ, ya N wote naŋ yaha bnaŋ da, wetande bnaŋ na Baaba hit ti ni ñi. ³¹ Há N kah ñaaha ŋmaara n bko da, ŋmaara da wote teŋ nkpal. ³² Holo kah, matni ñaah ŋmaara da. N widn ya ŋmaara ha ñaahni ha kësiŋ da kah kcoso.

³³ Baa, baa hit bëñaŋ ha fcif na Joŋ, ha saan baa kcoso ha widni. ³⁴ N wote boh keka ŋmaara n bëñaŋ. N kah baa saanta woobo ya baa ki mada caawle. ³⁵ Joŋ kah yoh këkande kani yoh hiifa ki n fah. Këmoke kënduuli baa naŋ sumande kë fnkpaya nhun. ³⁶ Wetande N teŋ ŋmaara ndaŋ yofni ko na Joŋ, ya kwil Baaba ñaah ni ñi yaha, kumna ñi N yah, ktoŋ kë kcoso ya Baaba ha hit ti ñi. ³⁷ Baaba hit ti ni ñi, ha haah wi nda. Baa bë wote tiita siimna ledn nhun, kate ndi baa biik ma hah. ³⁸ Saan ma wote raas ha baa, ya baa wote kob klo ha halma ha hit ti ni. ³⁹ Baa mat weeñ Këkarta ni Nhaale kmboñ, baa tum ya baa teŋ fyabm n bsawma ha kun. Wetande Këkarta ni Nhaale teema

mat saan wi ndá. ⁴⁰ Baa wote naŋ bina ha ñi, ya baa mada tenka fyabm.

⁴¹ Ñi N wote kah keka ya bëlante ta ñi cim. ⁴² Wetande N widn baa kmboñ. Baa wote teŋ fñeje ni Nhaale ha khiiñe diin. ⁴³ Ñi, N binti ha ftuuke na Baaba. Baa wote kob klo ha ñi. Há holo binti ha ftuuke nhun tema, baa kah ma naŋa. ⁴⁴ Abala baa mada ti kob ha klo ha ñi, há baa ñaahde fcimbe, baa wote kah keka fcimbe ni Nhaale hoodn? ⁴⁵ Kamna tiidna ya N kah baa kpeela, acum na Baaba. Teŋ hal kani baa kpeela, kani Moisés, hal baa kob ti ni klo. ⁴⁶ Ndi kcoso na baa naŋ ha saan na Moisés, baa reeŋ koba klo ha ñi. Ya kambe ñi na Moisés til yoh. ⁴⁷ Wetande há baa wote naŋ wilma ha tilni, abala baa kah naŋa saan da.

Fwomti fsoñ reeŋni bēñañ bēkpahe

(Ñin hat Mat. 14:13-21; Mar. 6:30-44; Luk. 9:10-17)

6 Kēmoke kwil koobo diisni, Jesus tooh ha kēnhizn n coke n Galileya, bētuukni Tibēriades. ² Fkiir n bēñañ bēkpahe dooŋ ma, ya bē biika kēdeele, cale ha kani kiisna bēsaake. ³ Jesus ciij ha fñute, ha meese kē bēnlaambe* nhun. ⁴ Fume n bdiis ktede, kani yoh wil n bējudew, usul kēntuŋ. ⁵ Jesus biika bēñañ bēkpahe ha binti awila

ha kani, ha kpaan Filipi: «Anuma bē kah ti wusa kboŋ reeŋni fkiir n bēñañ bēkpahe boknbo?» ⁶ Ha kpaan ma ha liiŋ, ya Jesus widn yoh wilma ha kani bina yaha. ⁷ Filipi weelkn ma: «Kate ndi bēwus kboŋ kpalni kbees n brata^w bsaw n bēñañ fcifmiin, wote baan kah reeŋna hal ohal yida fnham.» ⁸ Hanlaambe* nhun holo, kani André, biyafaa ma Simon Pedru, ya ma: ⁹ «Mbi dufēle holo kah anuboh, teŋni kboŋ kcif n sēfada^x, kē ksele bēsibm bēsoñ. Wetande wi kpal bēñañ bēkpahe boknbo?»

¹⁰ Nruutn kpahe kah yoh ahace. Jesus saan baan: «Hitna bēñañ ya bē ta meese.» - Bē meese. Bē ŋat yoh reeŋna bēlante fkkontu fcif. ¹¹ Jesus yid kboŋ, ha ya Nhaale abeni, ha wool bēnlaambe* nhun. Bēnlaambe nhun wool bēñañ miin meesēni. Abé ha yah cale woodn kē ksele. Bēñañ wom cale bē naŋni. ¹² Nzal bē momni, Jesus saan kē bēnlaambe* nhun: «Cedna ŋata ma, ya wil wolo nmoke mad.» ¹³ Abé bē ced bē riiz fkuta fcifmiin kē ksibm n ŋata, n kboŋ kcif n sēfada^y bēñañ womni.

¹⁴ Bēñañ boknbo biik kēdeele Jesus yahni, bē ya: «Kcoso, hoobo kah handiisn n kēnum ni Nhaale*, reeŋ ti ni bina ha fyeré.» ¹⁵ Jesus widn ya bēñañ boknbo naŋ ma bina zaka, lakna halame baan. Ha moyé, ha tooh ha fñute, hun hoodn.

^w 6:7 Brata kah fwuume fñada teŋni nkpai, bēmatni mekes kbees kē bun. ^x 6:9 Sēfada kah cale ndunze n boko mbriñ. ^y 6:13 Sēfada kah cale ndunze n boko mbriñ.

Jesus fot ktede n wede

(*Ñin hat Mat. 14:22-33; Mar. 6:45-52*)

¹⁶Nzal leeh kani yoola, bënlaambe* na Jesus duuŋ ha coke. ¹⁷Bë lib ha bsahe n wede, bë diis tooha ha Kafarnauf. Wil mehn miin, wetande Jesus wote baan tiita yaandëna. ¹⁸Faafe ndaŋ ndel, sitn kyeem ha coke. ¹⁹Nzal bë samni kilometru ktahle ndi kcif, bë biik Jesus nfot ktede n wede, ha sul bsahe. Bë kpemek. ²⁰Jesus ya baan ya: «Ñidi hun. Kamna kpemekna.» ²¹Bë naŋ ya hi lib ha bsahe, abé ha lib. Awakma bë kaz awila bë kani tooha.

Jesus kah fboŋ n fyabm, ha hal naŋ ma ni

²²Bit ñaan, fkiir n bëñaŋ ŋate ni ha kënhizn n coke, bë biik ya bsahe bsoñ na kah yoh ahace. Bë widn hat ya Jesus wote lib kë bënlaambe nhun, ya beeke na lib ha bsahe baan bëtide. ²³(Wetande sahe soñ wolo binti ka Tibëriades, bë hal wun këntuŋ n awila bë womni kboŋ, awila Faan ba yah ni Nhaale abeni.) ²⁴Nzal bë biikni ya Jesus keyé ahace, kate bënlaambe nhun hat, bë lib ha sahe, tooh keka Jesus ha Kafarnauf.

²⁵Bë biik ma ha kënhizn n coke. Bë kpaan ma: «Hanlaam, nzala a kaz anuboh?» ²⁶Jesus weelkn baan: «N kah baan saanta kcoso, baa nkek ñi, kambe kboŋ baa womni seh baa mom; wetande keyé kambe n këdeele baa biikni. ²⁷Kamna sifa kambe n fwomti

matni woh, wetande sifna kambe n fwomti keyéni woh, Mbi n Halante kani baa bina ñaaha. Kboŋ nahace kah raasa kate ha fyabm n bsawma. Ya Nhaale kani Faa ba na ñaah ma knmada keebe.» ²⁸Bë kpaan Jesus: «Kësif kala ha Nhaale naŋ ya bë ta yah?» ²⁹Jesus weelkn baan: «Nhaale naŋ ya, baa nki kob klo diin ha hal ha hit ti ni.» ³⁰Bë bun ma kpaana: «Ktoŋële kala a mat yaha, bë mada ni biika, bë tooh na ti koba klo? Wilna a mat yah?» ³¹Bëmaam ba wom yoh mana ha fndal, cale ukani utilat ha Këkarta ni Nhaale; ya ha ñaah baan kboŋ yaanti ni ha haala.» ³²Jesus saan baan: «N kah baa saanta kcoso, ya baa reeŋ widna ya Moisés wote baa ñaah kboŋ n haala, wetande Baaba baa ñaaha kboŋ n kcoso yaanti ni ka haala. ³³Ya fboŋ ni Nhaale kah halma wale ti ni ka haala, ha ñaah bëñaŋ n fyeré foobo fyabm.» ³⁴Bë ya ma ya: «Faan ba, ñaah ba fboŋ foobo n bsawma.»

³⁵Jesus ya baan: «Ñi kah fboŋ matni ñaah fyabm. Hal binti ni ha ñi, kul keyé ma numa mbusa. Hal kobni klo ha ñi, wede keyé ma numa mbusa. ³⁶N saan ya bë biik ñi, wetande bë wote kob klo ha ñi. ³⁷Hal miin Baaba ñaah ti ni ñi, bë kah ti bina ha ñi. Ho ma binti ni ha ñi, N keyé ma loh. ³⁸Ya Ñi N wale ti ka haala, keyé wi nyaha bnaŋ da, wetande yaha bnaŋ n halma hit ti ni ñi. ³⁹Boobo kah bnaŋ na Baaba hit ti ni ñi. Ya kate hoodn n baa ma ha ñaah ti ni ñi keyé mad, wetande N kah ma

sitna ha këloode, fleeh n bsaw. ⁴⁰ Bnaŋ n halma hit ti ni ñi bkah boobo: Ya hal miin biikni Mbi ni Nhaale, ha kob ma ti klo, hi teŋ fyabm n bsawma. N kah ma sitna ha këloode fleeh n bsaw.»

⁴¹ Bëjudew ŋate bë nmurum wil na Jesus, cale ha saanni: «Ñi N kah fboŋ wale ti ni ka haala.» ⁴² Bë kpaande: «Ya hoobo wote kah Jesus mbi na José? Bë widn faa ma kë yaa ma. Abala ha kah saanta ya ha wale ti ka haala?»

⁴³ Jesus weelkn baan: «Baa yisna ñi meha ha fñuukn diin. ⁴⁴ Hal saake ti bina ha ñi, há ndi Baaba hit ti ni ñi, wote ma ti num. Fleeh n bsaw N kah ma bina sitna ha këloode. ⁴⁵ Ukah utilat ha këkarta n bëndiisn n kënum ni Nhaale, ya: «Nhaale kah bina laamna bëñaŋ miin.» Kambe n weebe hal ohal siimni Baaba, ha zak fñaani, hi ti bin ha ñi. ⁴⁶ N wote kah saanta ya hal biik Baaba, wetande ho ma binti ni ka Nhaale, hun tide na biika Baaba.» ⁴⁷ «N kah baa saanta fñaani, halma kobni klo ha ñi, ha kah tenka fyabm n bsawma. ⁴⁸ Ñi N kah fboŋ matni ñaah fyabm. ⁴⁹ Bëmaam diin wom yoh mana ha fndal, wetande bë lood. ⁵⁰ Wetande foobo kah fboŋ wale ti ni ka haala, ndi hal womni fun, ha kah raasa uweeche. ⁵¹ Ñi N kah fboŋ matni ñaah fyabm, wale ti ni ka haala. Há hal wom fun, hi raas uweeche. Fboŋ N kani ñaaha, fkah tiw da teema, N kani ñaaha ya bëñaŋ n fyeré ta teŋ fyabm.»

⁵² Bëjudew bë nkpeelnde yoh, bë nkpaande: «Abala ha mada ba ñaaha

tiw n liite nhun, bë wom?» ⁵³ Jesus ya baan: «N kah baa saanta kcoso, há baa wote wom tiw n Mbi n Halante; há baa wote siikn ksaham nhun; baa saake tenka fyabm ha kliite diin. ⁵⁴ Hal womni tiw da, ha siikn ksaham da, ha kah tenka fyabm n bsawma. N kah ma sitna ha këloode fleeh n bsaw. ⁵⁵ Ya tiw da kah fwomti n kcoso. Ksaham da kah siidi n kcoso. ⁵⁶ Hal womni tiw da, ha siikni ksaham da, hi raas ha ñi, ñidi ha hun. ⁵⁷ Baaba hit ti ni ñi, ha kah uweeche, ñi N kah uweeche ha hun. Cale woodn, hal womni ñi, hi raas uweeche. ⁵⁸ Foobo kah fboŋ wale ti ni ka haala. Wote kah cale n bëmaam diin n yoh womni mana*, bë lood. Hal womni fboŋ foobo, hi teŋ fyabm n bsawma.» ⁵⁹ Jesus saan kwil koobo miin, awé ha kani laamna ha Hodn n kësuce n bëjudew, ha Kafarnaŋ.

Saan n fyabm n bsawma

⁶⁰ Bënlaambe na Jesus bëkpahe siimni kwil koobo, bë ya: «Saan woobo ubohot. Hala mada wun siimna?» ⁶¹ Jesus widn yoh ha bko nhun ya bënlaambe nhun nmeh ma kambe n saan nahace. Abé ha kpaan baan: «Ya ndi saan woobo ta baa tumna lakëna këktaan? ⁶² Wilna kah kaha, ndi baa biik Mbi n Halante ha nwiide awila ha kani yoh këtiitn? ⁶³ Faafe Ñaani ni Nhaale na mat ñaah fyabm. Halante wote kpal wilolo ha faye nhun. Saan ma N saanni baa ukah Faafe,

ukah fyabm. ⁶⁴ Wetande teŋ békolo n baa wote kob klo ha ñi.» Kcoso Jesus widn yoh bëko ma kani koba klo ha hun; kë ho ma kah ma ni woosa këktaan. ⁶⁵ Ha bun hat saanta: «Kambe nweebe na N saan baa ya, hal ohal saake bina ha ñi, há Baaba wote ma ti fuŋ bina.» ⁶⁶ Këmoke nahace tooh acum, bënlaambe nhun bëkpahe bë lake këktaan, bë wote ma tik ha dooŋna. ⁶⁷ Abé Jesus kpaan bënlaambe nhun fcifmiin kë bësibm: «Baa naŋ ñi hat ŋata ti?» ⁶⁸ Simon Pedru weelkn ma: «Faan ba, hala bë kah dooŋna? Hu teŋ saan matni ñaah fyabm n bsawma. ⁶⁹ Bë naŋ, bë widn, ya a kah Uñaani, Nhaale hit ti ni.» ⁷⁰ Jesus kpaan: «Keyé baa fcifmiin kë bësibm na N cokn? Wetande hoodn ha fñuukn diin kah hawuule.» ⁷¹ Jesus nsaan yoh wilna Judas Kariota, mbi na Simon, kah ma ni woosa këktaan. Ha kah yoh hoodn n fcifmiin kë bësibm.

Bëbiyayaa ma na Jesus wote kob klo ha hun

7 Nzal kwil koobo diisni, Jesus ŋate ha nfot ha bohce n Galileya. Ha wote yoh naŋ fota ha bohce n Judeya, ya bëndañ na bëjudew naŋ ma yoh haba. ² Fume n bëjudew sul këntuŋ, bëmatni tuuk Fume n kyaŋ*. ³ Bëbiyayaa ma na Jesus ya ma: «Yaan anuboh, a tooh ha Judeya, ya bënlaambe* di tooh ti biika kwil a matni yah. ⁴ Ya hal kani keka

ftuuke, ha keyé yah wil ha fsuhe. Ha ndi hu nyah kwil koobo, hu toŋ bëñaŋ n fyeré.» ⁵ Ya kate bëbiyayaa ma teema wote ma ti kob klo.

⁶ Jesus weelkn baan: «Këmoke da wote tiita reeŋna, wetande baa, këmoke okëmoke kah kmboñ. ⁷ Bëñaŋ n fyeré saake baa maca, wetande bë mac ñi, ya N mat baan saan kwil kwohe bëmatni yah. ⁸ Baa toohna ha fume nahace. Ñi N wote kah tooha tiita, ya këmoke da wote reeŋ.» ⁹ Nzal ha saanni baan kwil koobo, ha ŋate ha Galileya.

Jesus laam ha Hodn ni Nhaale*, ha fume n kyaŋ

¹⁰ Nzal bëbiyayaa ma toohni ha fume, Jesus bin tooh, wetande ha tooh ha fsuhe, ha wote toŋ liite nhun. ¹¹ Ha fume, bëndañ* n bëjudew bë nkek ma, bë kpaande: «Anuma ha kah?»

¹² Fkiir n bëñaŋ kani ahace, bë nyoodde wil na Jesus. Bë nsaan: «Ha kah halante boñ ni klo.» Békolo nya: «Ha keyé. Ha mat dookn bëñaŋ.» ¹³ Wetande wote teŋ hal, saanni win ma ha leeh, ya bë kole bëjudew.

¹⁴ Ha fñuukn n fume, Jesus yaat ha Hodn ni Nhaale*, ha yal kah laamna bëñaŋ. ¹⁵ Ubaat ti bëjudew, bë fiida bë kpaande: «Anuma ha fuŋ ti msire, ntaŋ laambe kkarta?»

¹⁶ Jesus weelkn baan: «Klaambe N matni laam kwote kah kin da, wetande ki n halma hit ti ni ñi. ¹⁷ Há hal sawle

yaha bnaŋ ni Nhaale, bë mada widna ndi klaambe keebe binti ka Nhaale, ndi N kah saanta wil na bko da. ¹⁸ Hal matni saan wil na bko nhun, ha mat kek fcimbe nhun. Wetande hal kani keka fcimbe n hal hit ma ti ni, ha kah hal n kcoso. Klec kolo keyé ha hun. ¹⁹ Kcoso Moisés ñaah baa Fhite. Wetande baa wote fun dooŋ kate hoodn. Kambe nwi ha baa naŋ ñi haba?» ²⁰ Fkiir n bëñaŋ weelkn ma: «A teŋ hawuule. Hala naŋ na haba?» ²¹ Jesus ya baan ya: «N yah këdeele koodn fleeh n kyabm, wil baat ti baa miin. ²² Wetande baa mat kob kmibi diin fooh* fleeh n kyabm, cale Moisés ñaah ni fhite. Ya, wote yal kë Moisés, wetande uyale yoh kë bëmaam diin. ²³ Há ndi bëkob mbi soñ fooh* fleeh n kyabm, ya bë keyé haah Fhite na Moisés; kambe nwi na baa hiiña kë ñi, cale N kiisna halante fleeh n kyabm? ²⁴ Kamna lifna ha fnwidnde, wetande baa lifna flif fluuse.»

Ndi Jesus kah Mësias?

²⁵ Bëñaŋ n Jerusaleŋ bëkolo kpaan: «Keyé halante hoobo ha bë naŋ keh haba? ²⁶ Abala ha kah saanta wambu acum n bëñaŋ miin, wetande hal holo wote ma saan wil wolo? Ya ndi bëndaŋ zak fñaani ya ha kah Mësias? ²⁷ Wetande bë widn awila halante hoobo yaan ti ni. Këmoke Mësias kah ti ni

bina, hal ohal keyé widna awila ha yaan ti ni.»

²⁸ Jesus nlaam ha Hodn ni Nhaale*, ha saan kë ledn sate: «Wambu baa widn ñi, kë awila N yaan ti ni. Ñi N wote bin ha bnaŋ da, wetande hal hit ti ni ñi ha kah kcoso, baa wote ma widn. ²⁹ Wetande ñi N widn ma, ya N kah hin ma, hun na hit ti ñi.»

³⁰ Bë naŋ yoh zaka Jesus, wetande hal ohal wote ma ñom zak. Ya këmoke ma wote tiita reeŋna. ³¹ Fkiir n bëñaŋ sucëni ahace, bëkpahe kob klo ha hun. Bë nkpaande: «Këmoke Mësias bin ti ni, ya ndi ha kah yaha këdeele, yofni ki n hoobo?»

Bë nkek Jesus zaka

³² Bëfarisew siim fkiir n bëñaŋ murum wil na Jesus, abé baan kë bëndañ* n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale, bë hit kkoala ha Hodn ni Nhaale*, tooh zaka nhun. ³³ Jesus saan bëñaŋ: «N kah kaha kë baa këmoke këreeŋde. Wetande fleeh kah bina, N kah bina lakëna ha halma hit ti ni ñi. ³⁴ Baa kah ñi keka, wetande baa wote ñi kah bina biika. Baa saake ti bina awila N kani tooha.» ³⁵ Bëjudew bë kpaande: «Anuma ha kah tooha, bë saake ma ni biika? Ya ndi ha kah tooha ha bëjudew kani ha fñuukn n bsuul n gregu, tooh laamna Gregu? ³⁶ Woobo kah saan wala ha saani ya: ‘Baa kah

ñi keka, wetande bë wote ñi kah bina biika?’ Ha ya hat: ‘Awila N kani, baa saake tooh ahace.’»

Jesus saan wil n wede matni ñaah fyabm

³⁷ Fleehe n bsaw n fume ndaŋ, Jesus cete ha kpuul: «Hal wede numni, hi ti bin ha ñi ha siikn. ³⁸ Halma kobni klo ha ñi, sor n wede matni ñaah fyabm, kah bina bola ha fhiiñe nhun, cale Këkarta ni Nhaale saanni.» ³⁹ Jesus kah yoh saanta wil n Faafe Ñaani ni Nhaale, bëñaŋ miin kob ma ti ni klo kani bina yida. Ya bëwote yoh tiita ñaaha ti Faafe Ñaani, cale bëwot ni tiita cimna Jesus.

Fnhaaharande ha fñuukn n bëñaŋ

⁴⁰ Mooña n fkiir n bëñaŋ siim saan woobo, bë ya: «Kcoso, hoobo kah handiisn n kënum ni Nhaale*.» ⁴¹ Bëkolo ya: «Hoobo kah Mësias.» Wetande bëkolo kpaan: «Abala Mësias kah ti yaanta ka Galileya? ⁴² Këkarta ni Nhaale wote saan ya bë kah deeha Mësias ha këzok na Daví, ha Belej, ha kpaŋ na Daví?»

⁴³ Abé fnhaaharande bin kah ha fñuukn baan kambe na Jesus. ⁴⁴ Bëkolo naŋ ma yoh zaka, wetande hal ohal wote ma zak.

Bëko ma kani ha flame, bë mac Jesus

⁴⁵ Kkoola n Hodn ni Nhaale* lake ha bëndañ* n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale, kë bëfarisew*. Beeke kpaan baan: «Kambe nwi na baa wote ma ti num?» ⁴⁶ Kkoola weelkn: «Këbiite këyoh bë wote tiita siimni hal saan cale n halante heebe.» ⁴⁷ Bëfarisew* kpaan baan: «Bëdookn baa hat? ⁴⁸ Ya ndi bëndañ bëkolo hat n bëfarisew*, kob ma ti klo? ⁴⁹ Wetande fkiir n bëñaŋ boknbo, wote widn Fhite na Moisés, bë danka baan.»

⁵⁰ Hoodn n baan bëtuukni Nikodémus, ho ma toohni keh këmarhe, tooh biikde kë Jesus, he ya baan ya: ⁵¹ «Ya ndi ha Fhite ba, bë mada dankana hal, ntaŋ siimna nhun këtiitn, widna wilma ha yahni?» ⁵² Bë weelkn ma: «Hu kah hat hi n Galileya? Ñin Këkarta ni Nhaale. A mada biika, ya Handiisn n kënum ni Nhaale* kate hoodn, wote ti yaan ka Galileya.» ⁵³ Abé hal ohal ciike ha kpaŋ nhun.

Jesus kar haniin bë zakni kë halante

8 Jesus tooh ha fñute n Olifera. ² Këndunah caak ha lake ha Hodn ni Nhaale*. Bëñaŋ miin bin ti awila ha kani. Jesus meese, ha nlaam baan. ³ Bënlaam n Fhite na Moisés, kë

bëfarisew*, bë numti Jesus haniin, bëzakni kë halante. ⁴Bë tum ma ha fñuukn, bë ya Jesus: «Hanlaam, bëzak haniin hoobo kë halante. ⁵Moisés* ñaah Fhite ya bë reeŋ safta kë klaakn bëniin bwil nabó, kate bë lood. Wetande wil hudi a saan?» ⁶Bë saan wil woobo bë liiŋna Jesus, ya bë naŋ ma yoh zaka ha klec, ya bë tooh ti mada kpeela nhun.

Wetande Jesus ŋoon, ha ntil ha bohce kë fmbi n fcif. ⁷Cale bë kah ma ni heezerna bë nkpaan, ha sit, ha ya baan: «Há ndi hal kah ha fñuukn diin, ntaŋ flume, hi ma saf flaakn këtiitn.» ⁸Ha bun ŋoonta, ha ntil ha bohce. ⁹Nzal bësiimni saan weebe, hal ohal moyé ha bsin ma, bë yalti ha bëndaŋ yaanta a bëreeŋde. Jesus ŋate hun hoodn kë haniin cetëni ahace. ¹⁰Jesus sit, ha wote biik hal holo acum nhun, haniin tide na a biik. Ha kpaan ma: «Haniin, anuma bënruŋde ma kah? Hal ohal wote na duuba?» ¹¹Haniin ya ma: «Hal holo wote ñi danka, faan da.» Jesus ya ma: «Ñi hat N wote na kah danka. Tooh, a moke lake ha lum.»

Jesus kah fnkpaya n fyeré

¹²Jesus bun saanta bëñaŋ: «Ñi N kah fnkpaya n fyeré. Hal dooŋni ñi ha keyé fota ha bmehn, wetande ha kah tenka fnkpaya n fyabm.» ¹³Bëfarisew* ya ma: «A mat saan wil n bko di. ŋmaara di wote teŋ kpal.»

¹⁴Jesus weelkn baan: «Kate N saan wil n bko da, ŋmaara da teŋ nkpal, ya N widn awila N yaan ti ni, N widn awila N kani tooha. Wetande baa wote widn awila n yaan ti ni, kate awila N kani tooha. ¹⁵Baa, baa mat lifn cale n bëlante, wetande ñi N keyé lifna hal. ¹⁶Ya kate N lifn, flif da teŋ nkpal, ya keyé ñi hoodn na mat lifn, wetande ñi kë Baaba hit ti ni ñi. ¹⁷Ukah utilat ha Fhite diin, ya ŋmaara n bëñaŋ bësiim wõe ni kledn, mat teŋ nkpal. ¹⁸N kah ŋmaara n bko da. Baaba hat hit ti ni ñi mat ñaah ŋmaara da.» ¹⁹Bë kpaan Jesus: «Anuma faa di kah?» Jesus weelkn baan: «Baa wote ñi widn, kate Baaba. Há baa widn ñi keh, baa nki widn hah Baaba.»

²⁰Jesus saan saan woobo ha Hodn ni Nhaale*, këntunke n awila bëmatni tum kñaah. Awé ha nlaam bëñaŋ. Hal ohal wote ma zak, ya këmoke nhun wote keh reeŋ.

Hala kah Jesus?

²¹Jesus bun baan saanta: «Ñi N kah luusa, baa kah ñi bina keka. Baa kah looda ha klume diin. Awila N kani tooha, baa saake ti bina ahace.» ²²Bëndaŋ n bëjudew kpeelnde: «Ndi ha kah tooha haba bko nhun? Cale ha saan ya: ‘Awila N kani tooha, baa saake ti bina?’» ²³Ha bun baan saanta hat: «Baa kah bëki n bohce. Ñi N kah hi n

ktede. Baa kah bëki n fyeré foobo. Ñi N wote kah hi n fyeré foobo. ²⁴ Kambe nweebe na N saan baa, baa kah bina looda ha klume diin. Há baa wote kob klo ya N kah halma N kani, baa kah bina looda ha klume diin.» ²⁵ Bë kpaan ma: «Hala kah hu?» Jesus saan baan: «Halma N hotni N saan baa këtiitn. ²⁶ N teŋ kwil kpahe ki n saanta hat, lifna nbaa. Wetande halma hit ti ni ñi, ha kah kcoso, wil N siimni ha saan na ñi, wumna N saan ha fyeré.»

²⁷ Bë wote widn ya ha saan baan wil ni Nhaale Faa ma. ²⁸ Kambe nweebe na Jesus ya baan: «Këmoke bë sitni Mbi n Halante, baa kah widna ya ñi n kah halma N kani. N wote kah yaha wil owil ha bnaŋ da, wetande N mat saan wilma Baaba laamni ñi. ²⁹ Hal hit ti ni ñi, ha kah kë ñi. Ha wote ñi mat yisn ñi tide, ya N mat yah bsawma wilma ha naŋni.»

³⁰ Nzal Jesus saanni kwil koobo, bëñaŋ bëkpahe kob klo ha hun.

Kcoso mat kpozëlot

³¹ Jesus saan kë bëndaŋ* n bëjudew kobni klo ha hun: «Há baa raas ha klaambe* da, baa nki kah bënlaambe* da n kcoso. ³² Há baa widn kcoso, kcoso kah baa kpozëlotna.» ³³ Bë weelkn ma: «Bë kah këzok na Abraoŋ. Bë wote kah bëdaŋ n hal ohal. Abala a kah saanta ya: Bë mada kpozëlna?» ³⁴ Jesus weelkn baan: «N kah baa saanta kcoso.

Hal matni yah flume, ha kah hadaŋ n flume. ³⁵ Hadaŋ keyé mat ŋate ha kpaŋ bsawma. Wetande mbi mat ŋate kë bëyah ma bsawma. ³⁶ Há Mbi kpozëlot baa, kcoso baa kah bina kpozëlna. ³⁷ N widn kmboñ ya baa kah këzok na Abraoŋ, wetande baa nkek ñi haba. Ya saan da wote kah yaata ha baa. ³⁸ N mat saan wil N biikni acum na Baaba. Baa hat baa mat yah wil bëfaa diin laamni baa.» ³⁹ Bë weelkn ma: «Faaba kah Abraoŋ.» Jesus ya baan: «Há ndi baa kah keh kmbi na Abraoŋ kë kcoso, baa nki keh yah wil Abraoŋ yahni yoh. ⁴⁰ Wetande wambu baa naŋ ñi haba, halante kani saanni baa kcoso N siimni ha Nhaale. Abraoŋ wote yah abó. ⁴¹ Baa mat yah kwil na bëfaa diin.» Bë saan ya: «Bë wote kah kmbi ntaŋ bëfaa ba. Bë teŋ Faaba hoodn, kani Nhaale.»

⁴² Jesus ya baan: «Há ndi Nhaale kah keh Faa diin, baa ñi ñeŋ kë kcoso, ya N binti ka Nhaale. N wote bin ha bnaŋ da, wetande Nhaale ha hit ti ñi. ⁴³ Kambe nwi na baa wote mat zak fñaani n wilma N kani saanta? Ya baa saake miidana saan da. ⁴⁴ Faa diin kah Halame n bëwuule. Baa mat naŋ yaha wil sum ma ti ni. Ha mat hab këbiite këyal n fyeré, ha keyé mat saan kcoso, ya kcoso kolo keyé ha hun. Këmoke ha kani saanta klec, ha mat saan cale ha kani, ya ha kah halec, ha kah faa ma n klec.» ⁴⁵ «Wetande cale N matni baa saan kcoso, baa wote kob klo ha ñi. ⁴⁶ Hala mada toŋna flume ha liite da?

Há N saan baa kcoso, kambe nwi na baa wote kob klo ha ñi? ⁴⁷ Hal kani hi ni Nhaale, ha mat siim Saan ni Nhaale. Baa wote wun mat siim, ya baa wote kah bëki ni Nhaale.»

Jesus kë Abraoŋ

⁴⁸ Bëjudew weelkn Jesus: «Bë teŋ ñaani n saanta ya a kah halante Samaritanu, a teŋ hat hawuule.» ⁴⁹ Jesus weelkn: «Ñi N wote teŋ hawuule. Ya N mat cim Baaba, wetande baa, baa wote ñi cim. ⁵⁰ Ñi N wote kah keka fcimbe da, wetande teŋ hal kani fun keka, humna mat lifn ha kësiij da. ⁵¹ N kah baa saanta kcoso, hal riŋni saan da, ha keyé bina looda.»

⁵² Bëjudew ya ma: «Wambu na bë widn ya a teŋ hawuule. Abraoŋ kë bëndiisn n kënum ni Nhaale* bëlood. Hudi kah saanta ya: Halma riŋni saan da, ha keyé bina looda. ⁵³ Ya ndi a bitn faaba Abraoŋ? Ha loodni, miin kë bëndiisn n kënum ni Nhaale*. Hala a tiidn ya a kah?» ⁵⁴ Jesus weelkn baan: «Ñi, há N kah cimna bko da, fcimbe da wote kpal wilolo. Hal kani ñi cimna ha kah Baaba; ho ma baa matni saan ya ha kah Nhaale diin. ⁵⁵ Baa, baa wote ma widn, wetande ñi, N widn ma. Há N saan ya N wote ma widn, N lec, cale nbaa. Wetande N widn ma, N mat yah wilma ha ya ni ñi yaha. ⁵⁶ Faa diin Abraoŋ sumande nzal ha biik ni bin da. Ha biik ñi, ha sumande.» ⁵⁷ Bëjudew

weelkn ma: «A wote tiita tenka niin bsaw n bëñaŋ bësiim kë fcifmiin, a saan ya a biik Abraoŋ?» ⁵⁸ Jesus ya baan: «N kah baa saanta kcoso, awé bëwote tiita deeha Abraoŋ, N kah.»

⁵⁹ Bë ced klaakn, safa nhun, wetande Jesus suhe, ha yaan ka Hodn ni Nhaale*.

Kënkiisn ha halante bëdeehni ufoome

9 Fleehe folo, Jesus kah yoh diisa, ha biik halante bëdeehni ufoome. ² Bënlaambe nhun kpaan ma: «Hanlaam, hala lum, ya bë tooh ma ti deehe ufoome? Ndi hundi, ndi faa ma kë yaa ma?» ³ Jesus weelkn baan: «Keyé kambe n flume nhun, ndi fi n faa ma kë yaa ma, na tum ha deehe ti ufoome. Wetande Nhaale naŋ toŋna knmada nhun ha liite n hafoome. ⁴ N reeŋ yaha kësif n halma hit ti ni ñi, ha leeh tik, ya këmarhe kah ti bina, këmoke hal saakëni sifa. ⁵ Cale N tikni ha fyeré, N kah fnkpaya n fyeré.

⁶ Këmoke ha saan saan woobo, ha tufac ha bohce, ha ñaanaŋ luutn, ha yok kkit n hafoome. ⁷ Ha ya ma ya: «Tooh, a wase ha ful n Siloé.» (Siloé zikn: Hal Nhaale hitni.) Ha tooh, ha wase. Ha lake ha mbiik.

⁸ Bëñaŋ ha sulni, kë bëko ma widni ya ha foom keh, cale bë ñite ni biikma ha mat sakdi, bë kpaande: «Ya hoobo keyé halante ufoome, matni keh meese ha nsakdi?» ⁹ Bëkolo nsaan: «Hundi hun teema.» Bëkolo nya: «Keyé hun,

wetande ha meb ma bëmebe.» Wetande halante teema ha nsaan: «Ñi ma hun.»¹⁰ Bë kpaan ma: «Abala kkit di wuufte?»¹¹ Ha weelkn: «Halante bëtuukni Jesus, ha ñaaj luutn, ha yok ñi ha kkit, ha ya ñi: 'Tooh, a wase ha ful n Siloé.' N tooh N wase, kkit da wuufte.»¹² Bë kpaan ma: «Anuma ha kah?» Ha weelkn: «N woy.»

Bëfarisew* bë loh knmada na Jesus

¹³ Bë num halante hafoome acum n bëfarisew*. ¹⁴ Kah fleeh n kyabm ya Jesus ñaaj luutn, ha yok kkit n hafoome. ¹⁵ Bëfarisew bë lake bë kpaana halante: «Abala a yah seh kate kkit di wuufte?» Halante weelkn baan: «Ha tum ñi luutn ha kkit da, N tooh nwase. Wambu ñi mbiik.» ¹⁶ Bëfarisew bëkolo saan: «Halante yah ni kwil koobo ha keyé hi ni Nhaale, ya ha wote riŋ fleeh n kyabm.» Bëkolo nkpaan: «Abala halante n flume mada yaha këdeele koobo?» Abé bë haahërande. ¹⁷ Bë bun kpaana hafoome: «Hu, wilna a saan wil n hal kiisna ni?» Ha weelkn: «Ha kah handiisn n kënum ni Nhaale*.»

¹⁸ Wetande bëndaŋ* n bëjudew wote yoh naŋ ya halante heebe kah keh ufoome, wetande ha lake ha mbiik wambu. Bë wote fiida bë tuuk ti faa ma kë yaa ma. ¹⁹ Bë kpaan baan: «Halante hoobo kah mbi diin? Baa saan ya baa deehe ufoome? Abala ha deele ha mbiik ti wambu?»²⁰ Faama kë yaa ma weelkn:

«Bë widn ya halante hoobo kah mbi ba. Bë deeh ma ufoome. ²¹ Wetande cale ha yahni seh ha mbiikti wambu, bë wote widn. Ndi hala weehkn ma, bë wote widn. Ha daŋ, baa kpaan ma. Ha mada baa saanta.»²² Faama kë yaa ma bë saan kwil koobo ya bë kole bëndaŋ* n bëjudew. Ya beeke kpeelnde, bë woŋ ha hoodn ya, hal saani ya Jesus kah Mësius, bë kah ma yaanna ha Hodn n kësuce* n bëjudew. ²³ Kambe nweebe na faa ma kë yaa ma saan: «Ha daŋ. Baa kpaan ma. Ha mada baa saanta.»

²⁴ Bënda n bëjudew bun tuuka halante kani keh ufoome, bë ya ma: «Cim Nhaale. Ba bë widn ya halante heebe kah hal n flume.»²⁵ Ha weelkn: «Há ndi ha kah hal n flume, we N woy. Wetande wil woodn tide na N widni. N kah keh hal ufoome, wambu ñi N biik.»²⁶ Bë bun ma kpaana hat: «Wilna ha yah na? Abala ha ya keh wuufut na kkit?»²⁷ Ha weelkn baan: «N saan baa, wetande baa wote naŋ siima. Wilna baa naŋ hat siima? Ya ndi baa naŋ lakëna bënlaambe* nhun hat?»

²⁸ Kambe nweebe bëjudew bë ñet ma bë saan: «Hu a kah hanlaambe* nhun, wetande badikn, bë kah bënlaambe* na Moisés. ²⁹ Bë widn ya Nhaale saan kë Moisés, wetande hoobo bë woy awila ha yaan ti ni.»

³⁰ Halante heebe weelkn baan: «Ubaat ukeyé winyaaba, baa wote widn awila ha yaan ti ni, wetande ha wuufut ñi kkit. ³¹ Bë widn ya Nhaale keyé mat siim

bëñaŋ n klume, wetande ha mat siim hal cim ma ni, matni yah bnaŋ nhun.

³² Këbiite fyeré yal ti ni, bëwote siim ya hal wuufut kkit n hal deehe ni ufoome.

³³ Há ndi halante hoobo ha wote kah hi ni Nhaale, ha saake yaha wil wolo.»

³⁴ Bëjudew bë weelkn ma: «Hu, bëdeeh na ha klume, a naŋ ba laamna?» Bë bes ma ka Hodn ni Kësuuce n bëjudew.

Ufoome n bëfarisew

³⁵ Jesus siim ya bë bes hafoome bëkiisni, ha rat kë hun, ha kpaan ma: «A kob klo ha Mbi n Halante?» ³⁶ Ha weelkn ma: «Hala hun, Faan da, ya N tooh ti koba klo ha hun?» ³⁷ Jesus weelkn ma: «A biik ma. Humna kah saanta kë hu.» ³⁸ Halante heebe weelkn ma: «N kobna ti klo, Faan da.» Ha ŋoon, ha cim ma. ³⁹ Jesus ya ma: «N binti ha fyeré foobo, lifna bëñaŋ, ya bëko ma kani bëfoome, bë ki mada biika. Bëko ma kani biika, bë ki lake bëfoome.»

⁴⁰ Bëfarisew bëkolo kani yoh këntuŋ na Jesus bë siim. Bë kpaan ma: «Ya bë kah hat bëfoome?» ⁴¹ Jesus ya baan: «Há ndi bë foom keh, baa wote kah tenka flume. Wetande cale baa kani

saanta ya baa kah biika, flume raas ŋate ktete diin bsawma.»

Ksaaka widn Hadokn

10 Jesus saan: «N kah baa saanta kcoso, hal wotni yaat ha bfutn n bsanke n ksaaka, wetande ha ciinj ha kësiinj kolo, ha kah hayeem, hankpoz. ² Ho ma matni yaat ha bfutn n bsanke, ha kah hadokn n ksaaka. ³ Hakpeef mat ma wuufut bfutn, ksaaka ma mat siim ledn nhun. Ha mat tuuk ftuuke n ksaaka, ha mat baan yaan ha fyeré. ⁴ Nzal ha yaan ni baan ha fyeré, ha mat hote acum. Ksaaka mat ma dooŋ, ya bë widn ledn nhun. ⁵ Wetande bë keyé mat dooŋ hal nbatn, ya bë wotni widn ledn nhun. Bë mat ma det.»

⁶ Jesus saan baan mbuntul* boobo, wetande bë wote widn wilma Jesus kani yoh saanta nbaan.

Jesus kah Hadokn boñe klo

⁷ Jesus bun baan saanta: «N kah baa saanta kcoso, Ñi N kah bfutn n bsanke n ksaaka. ⁸ Bëko ma miin hote ni ñi, bë kah bëyeem matni kpoz, wetande ksaaka wote baan siim. ⁹ Ñi N kah

bfutn. Hal yaat ni ha ñi, hi caawle. Hi kah cale n ksaaka, matni yaat, ha yaan, ha fuŋ kwil n wome. ¹⁰ Hayeem mat ti bin yeemna, haba, wohta tide, wetande ñi N binti ya bëñaŋ nki teŋ fyabm, fyabm riizni seh.

¹¹ Ñi N kah hadokn boñe klo. Hadokn boñe klo mat sawle looda kambe n ksaaka nhun. ¹² Wetande hasif, wotni kah hadokn n ksaaka, ksaaka keyé bëkin ma, nzal há biik ŋoon ha bina, hi det, ha ŋate ksaaka. Ŋoon hi ti bin zak baan, ha lar baan. ¹³ Hasif mat det cale ha kani hasif, abé ha wote boh ksaaka.

¹⁴ Ñi N kah hadokn boñe klo. N widn ksaaka da, bë widn ñi hat. ¹⁵ N widn baan kmboñ, cale Baaba widni ñi, ñi N widn ma. Ya N sawle ñaah fyabm da kambe n ksaaka da. ¹⁶ N teŋ ksaaka bëkolo, wotni kah ha bsanke boobo. N kah baan woŋna hat. Bë kah siimna ledn da, bë kah tenka fkiir n ksaaka foodn, kë hadokn hoodn.

¹⁷ Baaba ñeŋ ñi, cale N sawle ñaaha fyabm da, ya N mada fun yida hat. ¹⁸ Hal holo saake busa fyabm da, ya ñi teema kah fun ñaah. N teŋ knmada n ñaaha nfun, N teŋ knmada hat n yida nfun. Baaba ha ñaah ti ñi fhite foobo.»

¹⁹ Bëjudew bun haahërande kambe n saan na Jesus. ²⁰ Bëñaŋ bëkpahe saan: «Ha teŋ hawuule hawura, ya bko nhun wote kah kmboñ. Kambe nwi na baa kah ma siimna? ²¹ Wetande bëkolo nsaan: «Ya saan woobo keyé wi n hal teŋni

hawuule. Ya hawuule holo mada wuufu kkit n hafoome?»

Bëjudew loh Jesus

²² Fume n kënweeñ n Hodn ni Nhaale*, kah yoh ha Jerusaleŋ këmoke n bcoolhe. ²³ Jesus nfot keh ha fncincëra* n Hodn ni Nhaale* bëtuukni Salomoŋ*. ²⁴ Bëjudew kob ma ha fñuukn, bë kpaan ma: «Kate nzala a kah kpasna fñaani? Saan ba fñaani. Ya a kah Kristu*?»

²⁵ Jesus weelkn baan: «N saan baa, wetande baa loh. Kwil N matni yah ha ftuuke na Baaba kmat ñaah ŋmaara da. ²⁶ Wetande baa, bë wote kob klo ha ñi, ya baa keyé kah ksaaka da. ²⁷ Ksaaka da mat siim ledn da. N widn baan, bë mat ñi dooŋ. ²⁸ N kah baan ñaaha fyabm n bsawma. Bë keyé mad mbusa. Hal holo saake kpoz n baan ha fcif da. ²⁹ Baaba ñaah ni ñi baan, ha teŋ faye ha yof miin. Wote teŋ hal mada kpozël na baan ha kcif na Baaba. ³⁰ Ñi kë Baaba bë kah hal hoodn.»

³¹ Bëjudew bun ceda klaakn, safta nhun. ³² Jesus ya baan: «N yah kwil kpahe kbonne acum diin, kë knmada na Baaba. Kambe n kësif kolo ha baa naŋ ñi safta?» ³³ Bëjudew bë weelkn ma: «Keyé kambe n kësif bonce a yahni ha ba naŋ na safta, wetande cale a ñetni Nhaale kë saan di. Hudi kah halante n tiw, wetande a tuuk bko di teema Nhaale.» ³⁴ Jesus kpaan baan: «Uwote

kah utilat ha Fhite* diin: ‘Ñi n saan: baa kah cale Nhaale^z ³⁵ Wilma Këkarta ni Nhaale saanni, usaake kuunka. Nhaale tuuk bëñaŋ ma yidna saan nhun, knhaale békolo. ³⁶ Ñi, Nhaale cokn ñi ha hit ñi ha fyeré. Abala baa mada saanta ya N kah ñeta Nhaale, cale N saanni ya N kah Mbi ni Nhaale? ³⁷ Há N wote kah yaha kësif na Baaba, kamna koba klo ha ñi. ³⁸ Wetande há ndi N yah kun, kate ndi baa wote kob klo ha ñi, baa reeŋ koba klo ha kësif da. Baa mada widna kmboñ ya Baaba ha kah ha ñi, N kah ha Baaba hat.»

³⁹ Bë bun keka këdeele n zaka Jesus, wetande ha moya ha kpozële baan. ⁴⁰ Ha bun lakëna ha kënhizn n bsor n Jordoŋ, awila Joŋ yal ti ni yoh wasa bëñaŋ kko. Jesus ŋate ahace. ⁴¹ Bëñaŋ bëkpahe tooh awila ha kani. Bë nya: «Joŋ wote yah këdeele kolo. Wetande kwil miin ha saanni wi n halante hoobo, kkah yoh kcoso.» ⁴² Bëñaŋ bëkpahe toohni ahace, bë kob klo ha Jesus.

11 Halante bëtuukni Lásaru kah yoh usaake. Ha kah hi n Bëtania, këntede hat na Maria baa kë Marta, sofn nhun. ² Maria kah yoh hal ti yokni Jesus khiñ nhun kë yoke n këfaŋe kësime, ha batah kun kë wul n bko nhun. Ha kah keh sofn n Lásaru kah yoh usaake, ³ Bëbiyafaa na Lásaru hit kazana Jesus: «Faan ba, hal a ñeeŋni kah usaake.» ⁴ Nzal Jesus siimni kënum n kësaaŋe, ha ya: «Kësaaŋe keebe keyé ki n këloode,

wetande ki n cimna Nhaale, ya ñi, Mbi ni Nhaale* mada tenka fcimbe.»

⁵ Jesus ñeeŋ yoh Marta kë biyayaa ma, kë Lásaru. ⁶ Wetande nzal ha siimni kënum ya Lásaru kah usaake, ha tik ahace kleeh ksibm. ⁷ Abé ha saan bënlaambe* nhun: «Wana, ba lakëna ha bohce n Judeya.» ⁸ Bënlaambe nhun ya ma: «Hanlaam, wil wote yoole, bëjudew bë ñaŋ na ni keh safa kë klaakn. A kah lakëna hat ahace?» ⁹ Jesus weelkn baan: «Leeh wote teeŋ këmoke fcifmiin kë ksibm? Hal kah fota ha leeh, ha keyé kpeenze, ya ha mbiik fnkpaya n fyeré. ¹⁰ Wetande há fot ha bmehn, hi kpeenze, ya ha wote kah biika fnkpaya.» ¹¹ Ha bun baan saanta: «Zid ba Lásaru kpuhn, wetande N kah ma tooha wilna.» ¹² Bënlaambe nhun ya ma: «Faan ba, há kah kpuhna, ha kah bina sita.» ¹³ Jesus ñaŋ yoh saanta ya Lásaru lood, wetande bënlaambe* nhun bëntiidn yoh ya Jesus kah saanta wil ni kpuhn tide. ¹⁴ Jesus lake ha kpasn baan fñaani: «Lásaru lood. ¹⁵ N sumande kambe n fñaani diin, cale N wotni keh maara ahace, ya baa mada ti koba klo ha ñi. Wana, ba toohna awila ha kani.» ¹⁶ Tomé, bëtuukni Kunsaa, saan kë bëkalma: «Wana, bë toohna lood kë Jesus.»

Jesus toŋ wil n bsit n këloode

¹⁷ Nzal bë kazni ha Bëtania, Jesus siim ya bëkpeb Lásaru. Ha teeŋ wambu

^z 10:34 Knhaale. Bëñaŋ n këmoke yoh bëkob klo ya teeŋ bënhaale bëmoña.

kleeh ktahle ha fziile. ¹⁸ Ha Bëtania kate Jerusaleŋ teŋ kilometru khobm. ¹⁹ Bëjudew bëkpahe bë tooh sumna Marta kë Maria wil n këloode n biyafaa baan Lásaru, laahna baan.

²⁰ Nzal Marta widni ya Jesus hut ti, ha tooh rata kë hun. Wetande Maria ŋate ha meese ha kpaŋ. ²¹ Marta ya Jesus: «Faan da, há kah keh anuboh, biyabaaba keyé lood. ²² Wetande N widn ya kwil miin a sakni ha Nhaale, ha mat na kun ñaah.» ²³ Jesus ya ma ya: «Biyafaa di kah sita ha këloode.» ²⁴ Marta ya ma: «N widn ya ha kah bina sita ha këloode, wetande ha fleeh n bsaw.» ²⁵ Jesus ya ma: «Ñi n mat sitn bëloode. N kah hat fyabm. Hal kob klo ha ñi, kate há lood, ha kah bina tenka fyabm. ²⁶ Miin tikni bë weehe, kobni klo ha ñi, bë keyé bina looda mbusa. Hu ha kob klo di ha kwil koobo?» ²⁷ Marta weelkn: «Kcoso, Faan ba. N kob klo ya hudi kah Mësias, Mbi ni Nhaale* kah ti ni yoh bina ha fyeré.»

Jesus ŋaan Lásaru

²⁸ Nzal Marta sawni saanta, ha tooh tuuk biyayaa ma Maria ha fsuhe, ha saan ma: «Hanlaam kah anuboh, ha hit na tuuka.» ²⁹ Këmoke Maria siimni saan weebe, ha sit caak, ha tooh rat kë Jesus. ³⁰ Ya Jesus wote tiita huta ha këntede, ha raas keh awila Marta ratni kë hun. ³¹ Bëjudew kani keh kë Maria ha kpaŋ, bë ncoolkn ma. Nzal bë biikni

Maria ha sit caak ha yaan, bë dooŋ ma, bë ya: «Ha kah tooha ŋaanda ha fziile.»

³² Maria hut awila Jesus kani keh, ha biik ma, ha kude ha khiñ nhun, ha ya ma: «Faan ba, há hudi kah keh anuboh, biyabaaba keyé lood.» ³³ Nzal Jesus biikni Maria ha ŋaanda, miin kë bëjudew binti ni kë hun, Jesus wal nasaar bëdaale. ³⁴ Ha kpaan: «Anuma baa kpeb ma?» Bë ya ma: «Faan ba, bin a biik.» ³⁵ Jesus ŋaan. ³⁶ Bëjudew saan: «Ñina cale ha ñeŋni ma ni keh.» ³⁷ Bëkeela kpaan: «Keyé humna wuufut kkit hafoome, ha saake keh kobmna Lásaru këloode?»

Jesus sitn Lásaru ha këloode

³⁸ Jesus bun keh siimna nwal nasaar. Ha tooh ha fziile. Bë tum flaakn fndaŋ ha bsum n fziile nahace. ³⁹ Jesus hit: «Busna flaakn!» Marta, sofn n araaŋat, ya ma: «Faan ba, ha teŋ kleeh ktahle, ha nkpaam.» ⁴⁰ Jesus ya Marta: «N wote na saan ya há hudi kob klo, a kah bina biika fñadna ni Nhaale?»

⁴¹ Bë bus flaakn. Jesus yuudn kkit ha haala, ha saan: «Baaba, N ya na abeni cale a matni ñi siim. ⁴² N widn ya a matni ñi siim bsawma, wetande N saan saan weebe, kambe n bëñaŋ ma biktëlñi ñi, ya bë ki mada koba klo ya hudi na hit ti ñi.» ⁴³ Ha sawle saanta, ha kpuul kë ledn sate: «Lásaru, yaanti ha fyeré!» ⁴⁴ Sumi yaanti, khiñ kë kcif nhun miin hale kë kfaar. Fcum nhun

hale kë këfinke. Jesus ya baan: «Baa kpas ma, baa yis ma ha luus.»

Bëkpeelnde wil n haba Jesus

(*Ñin hat Mat. 26:1-5; Mar. 14:1,2; Luk. 22:1,2.*)

⁴⁵ Bëjudew bëkpahe binti ni keh wiilëna Maria, bë koba klo ha Jesus, ya bë biik wil ha yahni. ⁴⁶ Wetande bëkolo tooh saan bëfarisew, wil ma Jesus yahni. ⁴⁷ Abé bëndañ* n bëyure* n kpañ ni Nhaale, kë bëfarisew muuzande ha flif fnda , bë kpaan: «Wilna bë reeñ yaha? Halante hoobo yah këdeele bëdaale. ⁴⁸ Há ba yis ma abé, bëñañ miin kah ma ti koba klo. Bëromanu kah ti bina bohot Hodn ni Nhaale*, kë bsuul ba hat.»

⁴⁹ Kaifas, kani yoh Halame n bëyure* n kpañ ni Nhaale ha bniin nahace, ha ya baan: «Baa bë wote widn wilolo. ⁵⁰ Baa woy ya ukpal halante hoodn ta lood kambe n bëñañ, ya bsuul miin moke bin mad?» ⁵¹ Wetande Kaifas wote yoh saan saan weebe ha bko nhun. Cale ha kani yoh Halame n bëyure* n kpañ ni Nhaale bniin beeknbe, Nhaale tum saan woobo ha bsum nhun; ya Jesus reeñ looda wi n bsuul miin. ⁵² Keyé kambe bëjudew bëtide, wetande kambe kmbi ni Nhaale hat larande ni, mada na woña nbaan ha liite woode.

⁵³ Fleeh nahace tooh acum, bëndañ* n bëjudew nkek këdeele n haba Jesus. ⁵⁴ Kambe n weebe na tum Jesus wote

mat keedle n leehn ha fñuukn n bëjudew. Ha yaan ahace, ha tooh ha bohce sulni fndal, n këbaabm bëtuukni Efrayin. Ha ñate ahace kë bënlaambe* nhun.

⁵⁵ Fume n bdiis ktete sul këntuñ. Bëñañ bëkpahe n bohce nahace, tooh ha Jerusaleñ yaha ñmekes n ñaanna*, n bdiis ktete* faf ti ni. ⁵⁶ Bë nkek yoh Jesus, bë nkpaande ha Hodn ni Nhaale*: «Wi baa tiidn? Ya ndi ha wote kah bina ha fume?» ⁵⁷ Bëndañ* n bëyure* n kpañ ni Nhaale kë bëfarisew* bë ñaah yoh fhite ya ndi hal widn anuma Jesus kani, hi baan tooh saan, ya bë mada ma zaka.

Maria yok khiñ na Jesus kë yoke n këfaje kësüme

(*Ñin hat Mat. 26:6-13; Mar. 14:3-9*)

12 Awé fume n bdiis ktete ñatni kleeh kçif kë foodn, utooh ti kaha, Jesus tooh ha Bëtania, awila Lásaru loodni keh, Jesus sitni ha këloode. ² Bë lot Jesus fncuuma. Marta nfuñ baan. Lásaru kah hoodn nbaan meesëni kë Jesus, ha fzozn. ³ Maria hut ti kë frafu n yoke n këfaje kësüme, satni ha fwuse bëdaale, bëmekesni kë mdiik n btah bëtuukni nardu. Ha waas yoke ha khiñ na Jesus, ha batahna kun kë wul n bko nhun. Hodn miin riiz kë këfaje kësüme.

⁴ Judas Kariota, kani hoodn n bënlaambe* na Jesus, ho ma kah ma ni bina woosa këktaan, ha kpaan: ⁵ «Kambe nwi na bë wote wusn yoke

weebe wil n brata^a kemi khobm, bë ñaah bëyaase.»⁶ Judas saan abé keedna ya ha raabe ti bëyaase, wetande ha kah yoh hayeem, ha mat bak boote n kbees, ha mat yid kwil bë tumni ahace.⁷ Jesus ya: «Baa yisna ma, ya wilma ha yahni ureeŋ wi n fleeh n këkpeb da.⁸ Ya bëyaase kah kaha kë baa bsawma, wetande ñi N wote kah kida kë baa bsawma.»

Bë kek këdeele n haba Lásaru

⁹ Bëjudew bëkpahe widn ya Jesus kah ha Bëtania. Bë tooh ahace, keyé kambe Jesus tide, wetande bë tooh ñina Lásaru, Jesus sitni keh ha këloode.¹⁰ Bëndañ* n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale, sawle haba Lásaru hat.¹¹ Ya bëjudew bëkpahe nyisn baan, kambe na Lásaru, bë nkob klo ha Jesus.

Jesus yaat ha Jerusaleŋ

(Ñin hat Mat. 21:1-11; Mar. 11:1-11; Luk. 19:28-40)

¹² Bit ñaan, fkiir n bëñaŋ bëkpahe tooh ni yoh ha fume n bdiis ktete, bë siim ya Jesus kah ti bina yaata ha Jerusaleŋ.¹³ Fkiir n bëñaŋ boknbo, bë yid yar n kuke, bë yaan tooha rata kë Jesus. Bë nkpuul: «Abeni, Nhaale, bë saan ubonce di ha hal binti ni ha ftuuke n Faan ba. Bë saan ubonce n Halame n Israel.»

¹⁴ Jesus fuŋ wumbre-kiiti, ha kaan ma, cale ukani utilat:

¹⁵ «Kmbi n këbaabm n Sion, kam kole.

Halame diin ha bina
ha meesëna ktete n mbi n
wumbre.»

¹⁶ Ha këyal n kwil koobo, bënlaambe* nhun wote zak fñaani nhun. Wetande nzal bë sitni Jesus ha këloode bë yur ma, bë hoonze ya kwil koobo bë yahni, ukah yoh utilat wil nhun.¹⁷ Fkiir n bëñaŋ maara ni keh nzal Jesus hitni tuuka Lásaru, ya kë yaan ha fziile, bë ñaah ŋmaara ya ha sit ma ha këloode.¹⁸ Kambe n kwil keebe ha fkiir n bëñaŋ yaan yoh tooha rata kë Jesus, ya bë siim wil n këdeele ha yahni.¹⁹ Këfaade n bëfarisew bë kpeelnde: ‘Bë biik ya nkpal bolo keyé. Ya bëñaŋ miin kah ma dooŋna.»

Këloode mada tenka kndeehna

²⁰ Bëñaŋ bsuul n gregu békolo, kah yoh kë bëñaŋ toohni cimna Nhaale, fleeh n fume.²¹ Bë tooh biikde kë Filipi, kani hi n këbaabm n Betsaida n bohce n Galileya. Bë sak ma ya: «Bë ñaŋ biika Jesus.»²² Filipi tooh saan André. André kë Filipi bëtooh saka Jesus.²³ Jesus weelkn baan: «Wambu këmoke n fcimbe n Mbi n Halante reeŋ.²⁴ N kah baa saanta kcoso. Há ndi frahe

^a 12:5 Brata kah fwuume fñada teŋni nkpal, bëmatni mekes kbees kë bun.

n maale kobe ha bohce, há wote lood, fmat raas fun tide. Wetande há flood, fmat deeh ukpahe. ²⁵ Hal ñeñni bko nhun, ha kah bun bina mada. Wetande ho ma leytana bko nhun ha fyeré foobo, ha kah bina tenka fyabm n bsawma. ²⁶ Ndi hal sifidn ñi, hi ñi dooŋ, abé awila N kani, ahace hasif da kah bina kaha. Hal kah na ñi sifidna, Baaba kah ma bina cimna.»

Jesus saan wil n këloode nhun

²⁷ «Wambu N lurzande ha flide da. Wilna N ta saanta? Ndi N kah ya: Baaba, kobm ñi këmoke koobo? Wetande kambe n këmoke koobo na N binti ni ha fyeré. ²⁸ Baaba, cim ftuuke di.» - Awakma ledn yaan ti ha haala, saani ya: «N cimna; N kah na cimna hat.»

²⁹ Fkiir n bëñaŋ kani ahace, bë siim ledn weebe. Bëkolo nsaan: «Fnkinna n faafe wun.» Bëkolo nya: «Nzaan ni Nhaale na saan kë hun.» ³⁰ Jesus saan baan hat: «Ledn weebe wote bin kambe n ñi, wetande kambe nbaa. ³¹ Këmoke n flif n fyeré reeŋ. Wambu bëkah bina besa Halame n fyeré foobo. ³² Këmoke bë sitni ñi ha bohce, N kah sucna bëñaŋ miin ha ñi.» ³³ Ha saan kwil koobo, ha zikn bsuul n këloode ha kani bina looda.

³⁴ Fkiir n bëñaŋ weelkn ma: « Fhite na Moisés saan Kristu kah raasa bsawma.

Abala a kah saanta ya: ‘Ureeŋ ya bë ta sitn Mbi n Halante?’ Hala kah Mbi n Halante heebe?» ³⁵ Jesus ya baan: «Fnkpaya tik kë baa këmoke këreeŋde. Fotna, há baa tika tenka fnkpaya, ya bmehn keyé ti baa bin zak. Hal matni fot ha bmehn, ha wote mat widn awila ha kani tooha. ³⁶ Baa kobni klo ha fnkpaya ti baa teŋni, ya baa mada kaha kmibi n fnkpaya.»

Knduul n kob klo ha Jesus

Nzal Jesus sawlëni saanta, ha moyé ha suhe n baan. ³⁷ Jesus uriba yah deele kpahe acum nbaan, wetande bë tik bë wote kob klo ha hun. ³⁸ Ya umada kaha cale Isaias, handiisn n kënum ni Nhaale* tilni: «Faan ba, hala kob klo ha saan di? Hala mada keedna knmada n faan ba?»

³⁹ Kambe nweebe na bë saake kob klo, cale Isaias saanni hat:

⁴⁰ «Nhaale foom baan kkit, ha
din baan khiiñe
ya bë saake biikana kë kkit
bë saake zaka fñaani kë khiiñe,
ya bë ta dusële ha ñi; abé ñi
baan kiisn.»

⁴¹ Isaias saan kwil koobo nzal ha biikni fñadna na Jesus, ha saan kwil nhun.

⁴² Wetande ha fñuukn n bëndaŋ* n bëjudew, bëkpahe kob klo ha Jesus. Wetande kambe n bëfarisew*, bë wote

haah fñaani, ya bë mok ti baan bes ka khodn n kësuce*. ⁴³ Ya bë ñeŋ yoh fcimbe n bëñaŋ bë yof fcimbe ni Nhaale.

Jesus kah Fnkpaya n fyeré

⁴⁴ Jesus kpuul, ha ya: «Hal kobni klo ha ñi, keyé ñi tide na ha kob ti klo, wetande ha ho ma hit ti ni ñi. ⁴⁵ Hal biikni ñi, ha biika hat halma hit ti ni ñi. ⁴⁶ Ñi N kah fnkpaya binti ni ha fyeré, ya ho ma miin kobni klo ha ñi, ha keyé ŋate ha bmehn. ⁴⁷ Wetande hal siimni saan da, ha wote wun riŋ, ñi N keyé ma lifna, ya N wote bin lifna fyeré, wetande caawa fyeré. ⁴⁸ Hal lohni ñi, ha wote yid saan da, ha teŋ hal kah ma ni lifna. Saan ma N saan ha kah ma bina lifna fleeh n bsaw. ⁴⁹ Ñi N wote saan wi n bko da, wetande Baaba hit ti ni ñi, hi ñaah ñi fhite n kwil N reeŋni saanta kë wo ma N reeŋni kazana. ⁵⁰ N widn fhite na Baaba mat ñaah fyabm n bsawma. Abé, wilma N matni saan, N saan cale Baaba hit ti ni ñi saanta.»

Jesus wasa khiñ n bënlaambe* nhun

13 Awé fume n bdiis ktete tikni ntaŋ reeŋna, Jesus widn ya këmoke nhun reeŋ ki n yaanta ha fyeré foobo, tooha ha Faa ma. Cale ha ñeŋni bëkin ma kani ha fyeré, ha ñeŋ baan kate ha bsaw. ² Këmoke bë sawlëni woma fncuuma, Hawuule tum ha fhiiñe na Judas Kariota, mbi na Simon, ya ha hi

nki wusn Jesus. ³ Jesus widn yoh ya Faama ñaah ma knmada miin. Ha widn hat ya ha yaan ti ka Nhaale, ha kah bina lakëna ha Nhaale. ⁴ Ha sit ka fzozn, ha luuc yatn nhun, ha yid ftuwaca, ha mabe ha mdiiŋ. ⁵ Ha tum wede ha këbele, ha yal wasa khiñ n bënlaambe* nhun, ha nbatah khiñ baan kë ftuwaca ha halni ha mdiiŋ.

⁶ Nzal ha kazni ha Simon Pedru, ha kpaan ma: «Faan ba, a kah ñi wasa khiñ?» ⁷ Jesus weelkn ma: «Wilma N kani yaha, a woy wun wambu, wetande a kah wun bina widna.» ⁸ Pedru haah ma fñaani: «A wote ñi kah wasa khiñ seh!» Jesus weelkn ma: «Há N wote na wasa, a wote teŋ këfaade kë ñi.» ⁹ Simon Pedru ya ma: «Faan ba, keyé khiñ tide a kah wasa, wetande kcif kë bko hat.» ¹⁰ Jesus ya ma: «Ho ti bëwasa ni, ha ñaan, ha wote boh wasëna, khiñ tide ha kah wasa. Baa ñaan, wetande keyé miin.» ¹¹ Jesus widn halma kah ma ni yoh woosa këktaan. Wumna tum ha ya: «Keyé baa miin na kah bëñaani.»

¹² Nzal ha sawlëni wasa khiñ baan, ha tum yatn nhun, ha bun meesëna ha fzozn. Ha kpaan baan: «Baa widn wilma N sawlëni yaha nbaa? ¹³ Baa mat ñi tuuk ‘Hanlaam’ kë ‘Faan baa.’ Baa teŋ fñaani, ya abemna N kah. ¹⁴ Há ndi N kah faan kë hanlaam, N wasa baa khiñ, abé baa reeŋ hat wasa khiñ n bëkeela. ¹⁵ Ya N keedn baa mbosna, cale N yahni baa, abé baa reeŋ yaha. ¹⁶ N kah baa saanta kcoso, hasif wote

yof ho ma ha kani sifidn na. Kate ho ma bëhit ni, ha wote yof ho ma hit ma ni. ¹⁷ Há baa widn kwil koobo, bëhaalat këmoke baa yahni kun.

¹⁸ N keyé saanta win diin miin. N widn bëko ma N cokni. Wetande uten kaha cale ukani utilat ha Këkarta ni Nhaale. Hal womni fboŋ kë ñi, ha lake hamace da. ¹⁹ Këbiite n wambu, N kah baa saanta kwil koobo, awé ktikni ntaŋ kaha; ha kbin widële, baa nki widn ya N kah hal N kani. ²⁰ N kah baa saanta kcoso, ya hal yidni hal hit ti ni ñi, ñi na ha yid. Hal yidni ñi, hi yid hal hit ti ni ñi.»

Jesus saan ya bë kah ma woosa këktaan

(Ñin hat Mat. 26:20-25; Mar. 14:17-21; Luk. 22:21-23)

²¹ Nzal Jesus sawlëni saanta saan woobo, ha lurzande kë bko nhun. Abé ha haah fñaani ntaŋ fsuhe: «Baa reeŋ widna, hoodn diin kah ñi woosa këktaan.» ²² Bënlaambe nhun ŋate bë ñinde, ya bë woy halma ha kani saanta wil nhun. ²³ Hanlaambe* nhun holo, ho ma Jesus ñeeŋni yoh, ha kernde ha Jesus. ²⁴ Simon Pedru ya ha hanlaambe* heebe kë kliimat, ya ha hi kpaan Jesus hala n baan ha kah saanta wil nhun. ²⁵ Hanlaambe* heebe kernde ha fsañ na

Jesus, ha kpaan: «Faan ba, hala hun?»

²⁶ Jesus weelkn: «Ho ma N ñaah ni fnham n fboŋ fmoñe.» Ha moñ fnham n fboŋ, ha ñaah Judas Kariota, mbi na Simon.

²⁷ Nzal Judas yidni fnham n fboŋ, Satanas yaat ma. Awakma Jesus ya ma: «Wilma a kani yaha, yah wun caak caak.» ²⁸ Bëko ma meesëni ha fzozn, bë wote widn kambe nwi ha Jesus ya ma abé. ²⁹ Cale Judas num ni yoh kboote n kbees, bëkolo tiidn yoh ya Jesus hit ma wusa wil bëzekba ni wi n fume; ndi ñaaha bëyaase wil wolo. ³⁰ Nzal Judas yidni fnham n fboŋ, awakma ha yaan. Ukah yoh këmarhe këndaŋ.

Fhite fhaame

³¹ Nzal Judas yaanni, Jesus saan: «Wambu bë kah biika fcimbe n Mbi n Halante. Fcimbe ni Nhaale kah biike ha hun. ³² Há ndi fcimbe ni Nhaale biike ha hun, Nhaale hat kah tumna ya bë ki biik fcimbe n Mbi n Halante. Ha teŋ ma cimna.»

³³ «Kmbi da, N keyé yoolëna kë baa. Baa kah ñi keka. Cale N saanni kë bëjudew, N kah baa saanta hat. Awila N kani tooha, baa saake bina ahace. ³⁴ N kah baa ñaaha fhite fhaame, ya baa ki ñeeŋde. Cale N ñeeŋni baa, abemna baa

kah ñeŋde hat. ³⁵ Há baa ñeŋde, bëñaŋ miin kah widna ya baa kah bënlaambe* da.»

Jesus tooŋ Pedru

(Ñin hat Mat. 26:31-35; Mar. 14:27-31; Luk. 22:31-34)

³⁶ Simon Pedru kpaan ma: «Faan ba, anuma a kah tooha?» Jesus weelkn ma: «Awila N kani tooha, a saake ñi dooŋna wambu, wetande a kah ñi bina dooŋna.»

³⁷ Pedru kpaan ma: «Faan ba, kambe nwi ha N saake na dooŋna wambu? N sawle ñaaha fyabm da kambe n hu.»

³⁸ Jesus kpaan ma: «A kah ñaaha fyabm di kambe ñi? N kah na saanta kcoso, há ñek tik ntaŋ daanza, a kah ñi loha kënlakëre kënhobm.»

Jesus kah bsin n tooha ha Nhaale

14 Jesus saan: «Kamna lurzande ha khiiñe diin. Cale baa kobni klo ha Nhaale, baa kobna hat klo ha ñi. ² Kpaŋ na Baaba teŋ khodn mooña. Há ukeyé abé, N wote baa keh kah saanta ya N kah baa tooha meksa awila.

³ Há N tooh meksa baa awila, N kah ti lakëna, N num baa awila N kani, ya awila N kani, baa mada kaha ahace hat. ⁴ Baa widn awila N kani tooha. Baa widn bsin.» ⁵ Tomé ya ma: «Faan, bë woy awila a kani tooha. Abala bë mada widna bsin?» ⁶ Jesus ya ma: «Ñi

N kah bsin, N kah kcoso, N kah fyabm. Hal holo saake ti bina ha Baaba, ntaŋ ñi. ⁷ Há baa widn ñi keh, baa kah keh widna Baaba hat. Wambu baa widn ma, ya baa biik ma.»

⁸ Filipi ya ma: «Faan ba, toŋ ba Faa di, wi ba reeŋ.» ⁹ Jesus ya ma: «Filipi, N fase kë baa bëdaale, baa wote ñi tiita widna? Halma biikni ñi, ha biik Baaba. Ya abala a kah saanta ya: ‘N ki baa toŋ Baaba?’ ¹⁰ A wote widn, Filipi, ya N kah ha Baaba, Baaba na kah ha ñi. Saan ma N matni baa saan, N wote wun mat saan wi n bko da teema, wetande Baaba kani ha ñi, ha mat yah kësif koobo. ¹¹ Baa kob klo ha ñi, ya N kah ha Baaba, Hundi kah ha ñi. Baa kob klo ha ñi, wil n kësif N matni yaha. ¹² N kah baa saanta kcoso, ya hal kob klo ha ñi, ha kah yaha wilma N yahni. Ha kah yaha kwil kndaŋ seh, yofni koobo, ya N kah tooha ha Baaba. ¹³ Kwil miin baa sakni ha ftuuke da, N kah baa kun yaha, ya bë ki cim Baaba ha Mbi. ¹⁴ Há baa sak wil owil ha ftuuke da, N kah wun yaha.»

Jesus ñaah bsum n Faafe Ñaani ni Nhaale

¹⁵ «Há baa ñeŋ ñi, baa ki riŋ fhite da. ¹⁶ N kah saka Baaba, ha kah baa ñaah Hafuŋ kani kida kë baa bsawma. ¹⁷ Kani Faafe Ñaani n kcoso. Bëñaŋ n fyeré saakëni yida, ya bë wote ma biik,

bë woy ma hat. Wetande baa widn ma, ya ha meese kë baa, ha kah kaha ha baa.

¹⁸N wote baa kah yisa bëdiinkële. N kah ti baa lakan na. ¹⁹Këmoke këreenje bëñaŋ n fyeré wote ñi kah bina biika. Wetande baa, baa kah ñi biika. Cale N kani uweeche, baa kah kaha bëweeche hat. ²⁰Fleeh nahace baa kah bina widna ya N kah ha Baaba, baa ha ñi, ñi ha baa. ²¹Halma teŋni fhite da, ha riŋ, heebe na ñeŋ ñi. Halma ñeŋ ni ñi, Baaba kah ma ñeŋa. Ñi N kah ma ñeŋa, N kah keedle ha hun.» ²²Judas (keyëni Kariota) kpaan ma: «Faan ba, abala a kah bina tumna seh bë biik na, a wote hat kah tumna bëñaŋ n fyeré bina biika?» ²³Jesus weelkn ma: «Ndi hal ñeŋ ñi, hi riŋ saan da. Baaba hi ma ñeŋ. Bë kah ti bina bëmeese ha hun. ²⁴Hal wotni N ñeŋ, ha wote kah riŋna saan da. Ya saan ma baa siimni keyé win da, wetande wi na Baaba hit ti ni ñi.

²⁵N saan baa wun cale N kani kë baa. ²⁶Wetande Hafuŋ heebe, kani Faafe Ñaani Baaba kah ti ni hita ha ftuuke da, ha kah baa bina, laamna kwil miin. Ha kah baa honna kwil miin N saanni baa.

²⁷N ŋate baa fceeche, N kah baa ñaaha fceeche da teema. N keyé baa fun ñaaha cale bëñaŋ n fyeré matni ñaah. Kamna wale asaar ha khiiŋe diin. Kamna kolëna. ²⁸Baa siim wi ma N saanni baa. N kah luusa, wetande N kah ti baa lakëna. Há ndi baa ñeŋ ñi, baa ki

sumande, cale N saanni baa ya N kah tooha ha Baaba, ya Hundi yof ñi. ²⁹N kah baa saanta kwil koobo awé ktik ti, ya nzalma kbini kah, baa mada kob klo ha saan da. ³⁰N wote kah tooha saanta kpahe kë baa, ya Halame n fyeré foobo sul këntuŋ. Ha wote teŋ wilolo ha ñi. ³¹Abé bëñaŋ n fyeré reeŋ widna ya N ñeŋ Baaba, ya N mat yah hat wil ha hit ti ñi yaha. Wana. Bë sitna, bë yaanna awila woobo.»

Nwoŋtële na Jesus kë ndeehna

15 Jesus saan kë bënlaambe* nhun: «Ñi N kah mdiik n wuufa n kcoso. Baaba kah Hakpaas. ²Këyar miin kani ha ñi wotni kah deeha, Baaba mat kun ces. Ha mat kñaan këyar miin matni deeh, ya ki tooh ti deeha wil ndaŋ. ³Baa, baa ñaan kambe n saan N saanni baa. ⁴Baa raas ha ñi, ñi raas ha baa. Cale ha këyar saakëna deeha kun këtide, há këwote zaktërande ha mdiik n wuufa, abé hat baa, há baa wote raas ha ñi. ⁵Ñi N kah mdiik n wuufa, baa kah yar. Halma raas ni ha ñi, ñidi ha hun, hi deeh ha kpahat, ya ntaŋ ñi, baa saake yaha wilolo. ⁶Hal wotni raas ha ñi, bë kah ma yaanna bë kpalak cale ha këyar, ha kah sola. Bë kah wun ceda bë kpad ha kcoohe, wi zede. ⁷Há baa raas ha ñi, saan da raas ha baa, baa bin sak miin baa naŋni, bë kah baa wun yaha. ⁸Abé bëki cim Baaba, ha baa deeh bëkpahe, wi toŋ ya baa kah

bënlaambe* da. ⁹ Cale Baaba ñeŋni ñi, abemna N ñeŋ baa hat. Baa raas ha fñeje da. ¹⁰ Há baa riŋ fhite da, baa nki raas ha fñeje da, cale hat N riŋni fhite na Baaba, N raas ha fñeje nhun. ¹¹ N saan baa kwil koobo, ya kësüma da raas ha baa, ya kësüma diin ki reeŋ hat. ¹² Foobo kah fhite da: Ya baa ki ñeŋde, cale N ñeŋni baa. ¹³ Fñeje fndaŋ keyé, yofni foobo, kani ya hal ñaaha fyabm nhun kambe n bëzid nhun. ¹⁴ Baa kah bëzid da, há baa yah wil N hit ti ni baa. ¹⁵ Wambu N wote baa kah tuuka bësisif, ya hasif keyé mat widn wil Faan ma matni yah. N tuuk baa bëzid, ya miin N widni ha Baaba, N laam baa wun. ¹⁶ Keyé baa na cokn ñi, wetande ñi na cokn baa, N hit ya baa ki tooh deeh baa kpahat, ya kndeehna diin ki raas bsawma. Abé Baaba hi baa mada ñaaha wo ma miin baa sak ma ni ha ftuuke da. ¹⁷ N hit baa ya baa ki ñeŋde.

Bëñaŋ n fyeré mac Jesus kë bëki nhun

¹⁸ Há bëñaŋ n fyeré mac baa, kamna zile, Ñi na bë hote mac. ¹⁹ Há ndi baa kah keh bëñaŋ n fyeré, fyeré mat ñeŋ bëki n baan. Wetande cale baa wotni kah bëki n fyeré, ya N cokn ti baa ha fyeré, kambe nweebe, ha bëñaŋ n fyeré mac ti baa. ²⁰ Baa hoonze saanma N saanni baa, ya hasif wote yof Faan ma. Há bëluubm ñi, bë kah baa luubna hat. Há bë riŋ Saan da, bëkah riŋna win diin hat. ²¹ Wetande bë kah baa yaha kwil

koobo miin, cale baa kani bëkin da, ya bë woy halma hit ti ni ñi.

²² Há N wote ti keh bin, há N wote saan kë baan, bë ki woy duube n klume, wetande wambu bë teŋ duube n klume baan. ²³ Halma macni ñi, ha mac hat Baaba. ²⁴ Há N wote keh yah kwil koobo ha fñuukn baan, hal holo wotni yah, bë ki woy duube n klume. Wetande wambu bë biik kwil N yahni, bë mac ñi kë Baaba. ²⁵ Ya umada kaha cale ukani utilat ha Fhite* baa: Bë mac ñi ntaŋ fñaani.

²⁶ Wetande këmoke Hafuŋ bin ti ni, N kah ti ni hita ha kësiŋ na Baaba, Faafe Ñaani n kcoso, kah ti ni bina ka Baaba, Hundi kah bina saanta win da. ²⁷ Baa bë kah hat ñaaha ŋmaara da, ya baa kah kë ñi, këbiite këyal.

16 «N kah baa saanta kwil koobo, ya baa moke bin ñaŋte. ² Bë kah baa besa ha Hodn n Kësuce* n bëjudew. Këmoke kah ti bina, n ho ma habni baa, ha kah tiidn ya ha yah kësif ha Nhaale. ³ Ya bë kah baa yaha kwil koobo miin, bë wote widn Baaba, kate ñi. ⁴ N saan baa kwil koobo, ya këmoke bin kaz, baa nki mada hoonze ya N saan baa kun.

Kësif n Faafe Ñaani ni Nhaale

N wote baa kun saan këcaak, ya N kah keh kë baa. ⁵ Wetande wambu N kah lake ha hal heebe hit ti ni ñi. Kate hoodn n baa wote ñi kah kpaana: ‘Anuma a

kah tooha?’ ⁶ N biik baa ɲate kë nwal nasaar cale N saanni baa kwil koobo. ⁷ Wetande N kah baa saanta kcoso, ureeɲ ya N ki tooh. Há N wote tooh, Hafuɲ keyé ti bin ha baa. Wetande, há N tooh, N kah ti baa hun hita. ⁸ Këmoke ha binti ni, ha kah tumna bëñaɲ n fyeré bëwidn wil kani flume, kë wil kani fñaani, kë wil kani flif. ⁹ Wil kani flume, ya bë wote kob klo ha ñi. ¹⁰ Wil kani uluuse, ya N kah tooha ha Baaba, baa keyé ñi tika biika. ¹¹ Wil kani flif, ya bëlif Halame n fyeré foobo.

¹² N teɲ hat kwil kpahe, wi n saanta nbaa, wetande baa wote wun mada miidana wambu. ¹³ Këmoke Faafe Ñaani n kcoso binti ni, ha kah baa dañana ha kcoso miin. Ha wote kah saanta wi n bko nhun tema, wetande ha kah bina saanta miin ha siimni, ha kah baa saanta wilma kah ti ni bina. ¹⁴ Ha kah ñi bina cimna, ya ha kah yida saan da, ha saan baa. ¹⁵ Kwil miin Baaba teɲni, kah kin da. Kambe nweebe na N saan ya Faafe Ñaani ni Nhaale kah bina yida saan da, ha saan baa.

Këmoke nwal nasaar diisni, kësuma mat ti bin

¹⁶ Këmoke këreeɲde baa wote ñi kah biika. Këmoke këreeɲde baa kah ñi lakëna biika. [Ya N kah tooha ha Baaba.]
» ¹⁷ Bënlaambe nhun bëkolo kpaande: «Wilna kah weebe ha saanni? ‘Këmoke këreeɲde baa wote ñi kah biika. Hat

këmoke këreeɲde baa kah ñi lakëna biika.’ Ha saan hat: ‘N kah tooha ha Baaba.’ ¹⁸ Wilna zikn: ‘Këmoke këreeɲde?’ Bë wote widn wil uzikni.»

¹⁹ Jesus widn ya bë naɲ ma kpaanna. Ha saan baan: «Baa kpaande wilma N saanni baa, ‘Këmoke këreeɲde baa wote ñi kah bina biika, hat këmoke këreeɲde baa kah ñi lakëna biika.’ ²⁰ N kah baa saanta kcoso, ya baa kah bina ɲaanda, baa yikti. Bëñaɲ n fyeré kah sumande. Baa kah wale asaar, wetande nwal nasaar diin kah bina lakëna kësuma. ²¹ Këmoke haniin kani deeha, ha mat wale asaar, ya këmoke nhun reeɲ. Wetande há deeh mbi, ha keyé mat hoonze bsiim narahe ha diisni, kambe kësuma ha mbi ha deehni ha fyeré. ²² Abé hat baa wambu baa wale asaar. Wetande N kah baa bina biika, khiiñe diin kah riiza kë kësuma, kësuma hal saakëni baa kun yaanna.

²³ Fleehe feebe baa wote ñi kah kpaana wil owil. N kah baa saanta kcoso. Kwil miin baa kani saka Baaba, ha ftuuke da, ha kah baa ñaaha. ²⁴ Kate wambu baa wote tiita saka wil ha ftuuke da. Baa sakna, baa kah yida, ya kësuma diin mada reeɲna.»

Jesus kpok fyeré

²⁵ «N saan baa kwil koobo miin kë nziikn. Këmoke kah ti ni bina, N keyé saanta ha nziikn, wetande N kah bina saanta nbaa kë fñaani, wil na Baaba.

²⁶ Wetande fleeh feebe baa kah ma saka ha ftuuke da. N wote baa kah saanta ya, N kah saka Baaba kambe nbaa. ²⁷ Ya Baaba teema ñeñ baa. Ya baa ñeñ ñi. Baa nañ ya N binti ka Nhaale. ²⁸ N yaan ti ha Baaba, N binti ha fyeré. Wetande N kah ti ñata fyeré foobo, N lake ha Baaba.»

²⁹ Bënlaambe nhun ya ma: «Wambu a kah saanta ñaani. A wote kah saanta kë nziikn. ³⁰ Wambu ba widn ya a widn kwil miin. Uwotee kpal ya hal kpaan na. Kambe n wil weebe bë nañ ya a yaan ti ka Nhaale.» ³¹ Jesus kpaan baan: «Baa nañ wambu? ³² Këmoke kah ti bina, kësul këntuñ, këmoke baa ma miin kani larandëna, hal ohal ha kësiinñ nhun. Baa kah ti ñi ñata hoodn. Wetande N wote kah ñi hoodn, ya Baaba kah kë ñi. ³³ N saan baa kwil koobo, ya baa mada tenka fceehe ha ñi. Ha fyeré baa kah bina lurzande, wetande baa zimtële, ya N kpok fyeré.

Jesus sak Nhaale wil n bënlaambe nhun

17 Jesus saan kwil koobo. Ha yuudn kkit nhun ha haala, ha saan: «Baaba, këmoke reeñ. Cim Mbi di, ya Mbi di hat ki na cim. ² Cale a ñaah ma ni knmada ktete n bëñañ miin, ya abé hi ñaah bëñañ miin ha ñaah ma ni, fyabm n bsawma. ³ Fyabm n bsawma fkah foobo: Bëñañ miin bë ki na widn cale Nhaale hoodn n kcoso, kë Jesus Kristu halma a hit ti ni.

⁴ N cim na ha fyeré. N saw kësif ma a ñaah ti ni ñi. ⁵ Baaba, cim ñi ha liite da teema, kë fcimbe feebe N teñni yoh kë hu, awé fyeré bëwote tiita meksa.

⁶ N keedn ftuuke di ha bëlante a ñaah ti ñi ha fyeré. Bë kah yoh bëkin di. A ñaah ti ñi baan. Bë riñ saan di. ⁷ Wambu bë widn kwil miin a ñaah ni ñi, kyaanti ka hu. ⁸ Ya N ñaah baan saan a ñaah ti ni ñi. Bë yid wun. Bë widn bëñaan ya N yaan ka hu, ya a hit ti ñi. ⁹ N hac na bohce kambe n baan. N wote hac bohce kambe n bëñañ n fyeré, wetande bëko ma a ñaah ni ñi, ya bë kah bëkin di. ¹⁰ Kwil miin kani kin da kkah kin di. Kindi kah hat kin da. Fcimbe da tojële ha baan. ¹¹ Wambu ñi N kah ti lake ha hu. N wote kah ha fyeré, wetande baan bë kah ha fyeré. Baaba Ñaani, nkpeef baan ha knmada n ftuuke di, ftuuke a ñaah ni ñi, ya bë ki lake hal hoodn cale nba. ¹² Nzalma N kani ha fyeré kë baan, N kpeef baan ha knmada n ftuuke di. N kpeef bëko ma a ñaah ni ñi. Kate hoodn wote mad, ho kani yoh umade tide na mad, ya umada kaha cale ukani utilat ha Këkarta ni Nhaale.

¹³ Wetande wambu N kah ti lake ha hu. N kah saanta kwil koobo ha fyeré, ya baan bë ki riiz kë kësüma da. ¹⁴ N ñaah baan saan di. Bëñañ n fyeré mac baan, ya baan keyé bëki n fyeré, cale ñi N keyëni hat hi n fyeré. ¹⁵ N wote na sak ya hu baan yaan ha fyeré, wetande hu baan kañ hawohe klo. ¹⁶ Bë keyé bëki n fyeré, cale N keyëni hat hi n

fyeré. ¹⁷Weeñ baan ha kcoso di. Ya saan di kah kcoso. ¹⁸Abé cale a hit ti ni ñi ha fyeré, abé N hit baan hat ha fyeré. ¹⁹Kambe n baan, N weeñ bko da teema ha hu, ya bë ki weeñële hat ha hu. Hu kah kcoso.

²⁰N wote na hac bohce wil n boknbo bëtide, wetande ha bëko ma miin kani bina kob ti ni klo ha ñi, kambe n saan baan. ²¹Ya bë ki kah hal hoodn, cale n hu, Baaba, kani ha ñi, ñi ha hu, ya baan hat bë ki kah hoodn ha ba, ya bëñaŋ n fyeré mada koba klo ya a hit ti ñi. ²²Ñi N ñaah baan fcimbe a ñaah ti ni ñi, ya bë ki kaha hal hoodn, cale n badikn kani hoodn. ²³Ñi ha baan, hu ha ñi, ya këfaade baan ki sade, bëñaŋ n fyeré mada ki widnna ya hu na hit ti ñi, a ñeŋ baan cale a ñeŋni ñi. ²⁴Baaba, bëko ma a ñaah ni ñi, N naŋ ya bë ki kah kë ñi awila N kani, ya bë ki mada biika fcimbe da, a ñaah ni ñi. Ya hudi ñeŋ ñi, awé fyeré tik ntaŋ yala. ²⁵Baaba boñe klo, fyeré wote na widn, wetande ñi N widnna. Wetande boknbo widn ya hu na hit ti ñi. ²⁶N tum baan widna ftuuke di, N kah raasa tumna nbaan hat widna nfun, ya fñeŋe a ñeŋ ti ni ñi, fi kah ha baan, ñi hat N kah ha baan.

Bë zak Jesus ha Jetsëmani

(Ñin hat Mat. 26:47-56; Mar. 14:43-50; Luk. 22:47-53)

18 Nzal Jesus sawni saanta kwil koobo, ha yaan kë bënlaambe* nhun, bë tooh ha kënhizn n bsor n Sedron, awila orta kani. Ha yaat ahace kë bënlaambe* nhun. ²Judas, kah ma ni yoh woosa këktaan, he widn awila nahace, ya Jesus mat suce kë baan ahace. ³Bëndañ* n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale, kë këfaade n bëfarisew, bë ñaah Judas fkiir n knkoola, kë bëkpeef n Hodn ni Nhaale*. Bë hotnde kë Judas, bë num kande, kë zoore n kcoohe, kë kpadn. ⁴Jesus widn kwil kah ma ni yahndëna. Ha hote, ha kpaan baan: «Hala baa kah keka?» ⁵Bë weelkn ma: «Jesus n Nasaré*.» Jesus ya: «Ñi ma ho.» Judas kah ma ni yoh woosa këktaan, ha kah kë bëñaŋ nahace. ⁶Nzal Jesus ya ni baan: «Ñi ma ho.», bë lake këktaan, bë kobe ha bohce. ⁷Jesus bun baan kpaana: «Hala baa kah keka?» Bë weelkn: «Jesus n Nasaré*.» ⁸Jesus weelkn baan: «N ya baa ya, ñi ma ho. Há ndi baa kah ñi keka, baa yisn boknbo bë diis.» ⁹Ha saan abé, dooŋna saana ha saanni keh:

«N wote mad kate hoodn N bëko ma a ñaah ni ñi.»

¹⁰ Simon Pedru teŋ yoh fzuun. Ha yaan fun, ha sib, ha desn këlo kërahkn n hasif n Halame n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale. Ftuuke n hasif nahace kah Malku. ¹¹ Jesus saan kë Pedru: «Bodn fzuun ha këbare. Ya N wote kah siikna ftifn n bsiim narahe, Baaba kani ñi ñaaha?»

Jesus acum na Anas

¹² Kkoola kë bëndaŋ baan, miin kë bëkpeef n bëjudew, bë zak Jesus, bë hal.

¹³ Bë num ma këtiitn ha fcif na Anas, cale ha kani yoh faa ma na haniin na Kaifas, kani yoh Halame n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale ha bniin nahace. ¹⁴ Kaifas kah hal tooŋni bëndaŋ* n bëjudew, ha ya baan ya: «Ureeŋ ya halante hoodn ta lood kambe n bëñaŋ miin.»

Pedru loh Jesus

(Ñin hat Mat. 26:69,70; Mar. 14:66-68; Luk. 22:55-57)

¹⁵ Simon Pedru kë hanlaambe* holo, bë dooŋ Jesus. Halame n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale widni yoh hanlaambe* heela. Abé ha yaat kë Jesus ha bfutn n hodn n halame n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale. ¹⁶ Pedru ha ŋate ha fyeré. Hanlaambe*

heebe, Halame n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale widni, ha saan kë hakpeef niin n bfutn, abé ha num Pedru ha hodn.

¹⁷ Hakpeef niin n bfutn ha kpaan Pedru: «Hudi a wote kah hanlaambe* n halante hoobo?» Pedru weelkn ma: «N keyé hun.» ¹⁸ Kambe bit cooloni, bëkpeef kë bësisif kani yoh awila nahace, bë hiifn kcoohe, bë nyiisnde. Pedru nyiisnde kë baan hat.

Jesus acum n Flif* n bëjudew

(Ñin hat Mat. 26:59-66; Mar. 14:55-64; Luk. 22:66-71)

¹⁹ Halame n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale, kpaan Jesus wil n bënlaambe* nhun, kë klaambe nhun. ²⁰ Jesus weelkn ma: «N haah bëñaŋ n fyeré fñaani. N laam bsawma ha Hodn n kësuce* n bëjudew, hat ha Hodn ni Nhaale*, awila bëjudew miin matni suce. N wote saan wilolo ha fsuhe. ²¹ Wilna a kah ñi kpaana? Kpaanna bëko ma siimni wil N laamni baan. Bë widn wil N saanni baan.»

²² Nzal Jesus saanni kwil koobo, hakpeef holo kani ahace, ha baaf ma, ha kpaan ma: «Abé na a mat weelkn Halame n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale?»

²³ Jesus weelkn ma: «Há ndi N ya uwohe, toŋ ñi uwohe N ya ni? Há ndi N saan kcoso, kambe nwi na a zik ñi?»

²⁴ Anas hit ma uhalat ha Kaifas, kani Halame n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale.

Pedru bun ha loh Jesus

(Ñin hat Mat. 26:71-75; Mar. 14:69-72; Luk. 22:58-62)

²⁵ Simon Pedru kah yoh ahace, ha nyiisnde. Běñaŋ beeknbe kpaan ma: «Hudi kah hoodn n bēnlaambe* nhun?» Ha loh, ha ya: «N keyé hun.» ²⁶ Hasif holo n Halame n bēyure* n kpaŋ ni Nhaale, hayaha n hasif heebe Pedru desni këlo, he kpaan ma: «Ya N wote na biik ha orta?» ²⁷ Pedru loh hat. Awakma ñek daan.

Jesus acum na Ponsiw Pilatus

(Ñin hat Mat. 27:1,2,11-14; Mar. 15:1-5; Luk. 23:1-5)

²⁸ Bě yaan Jesus ha hodn na Kaifas, bë num ha hodn n Flame n Roma, këndunah caak. Bějudew wote yoh ñom yaat ha hodn n Flame, ya fhite baan cooh. Há bë yaat, bë kah saakëna woma fume n bdiis ktete ²⁹ Pilatus yaan ha fyeré, ha kpaan baan: «Kala kah nkesn baa num ti, nwil n halante hoobo?» ³⁰ Bě weelkn ma bë saan: «Há wote kah hal yahni uwohe, bë keyé ma ti num ha fcif di.» ³¹ Pilatus ya baan: «Numna ma, baa tooh lifn ha Fhite* diin.» Bějudew weelkn ma: «Bě wote mada dankana hal ha këloode.» ³² Abé bë mada dooŋna saan Jesus saanni yoh,

ha zikn bsuul n këloode ha kani bin looda.

³³ Pilatus bun yaata ha Hodn n Flame, ha tuuk Jesus, ha kpaan ma: «Hudi a kah halame n bëjudew?» ³⁴ Jesus weelkn ma: «Há saan saan n bko di, ndi holo saan na win da?» ³⁵ Pilatus weelkn ma: «A tiidn ya N kah hajudew? Běñaŋ di kë bēndañ* n bēyure* n kpaŋ ni Nhaale, na ñaah ti nhu. Wilna a yah?» ³⁶ Jesus weelkn ma: «Flame* da keyé fi n fyeré foobo. Há flame da kah keh fi n fyeré foobo, bëñaŋ kani ñi dooŋna, bë keh kuta, bë keyé ti ñi ñaah keh ha fcif n bëjudew. Wetande flame da keyé fi n fyeré foobo.» ³⁷ Pilatus kpaan ma: «Ya hudi kah halame?» Jesus weelkn ma: «Hu na saan ya N kah halame. Kambe nweebe na N deehe. Wumna tum N binti ha fyeré, ñaah ŋmaara n kcoso. Ho ma miin naŋ ni kcoso, ha mat siim wilma N saanni.» ³⁸ Pilatus kpaan ma: «Wetande wilna kah kcoso?»

Bédanka Jesus looda

(Ñin hat Mat. 27:15-31; Mar. 15:6-20; Luk. 23:13-25)

Nzal Pilatus saanni woobo, ha bun yaanta ha hodn n Flame, ha tooh saan kë bëjudew, ha ya baan: «N wote biik duube dankana halante hoobo. ³⁹ Baa ñite ya N ta baa yisn hadaŋ, bniin bniin,

këmoke n fume n bdiis ktete. Baa naŋ ya N yisn baa Halame n bëjudew?»⁴⁰ Bënaŋ miin bun kpuul: «Bë wote ma naŋ. Bë naŋ Barabás.» Wetande Barabás kah yoh hayeem wohni klo.

19 Pilatus yid Jesus, ha hit ma zika.² Kkoola mekes fbaake n yuhe, bë tum Jesus ha bko, bë tum ma yatn n halame.³ Bë nsaan bë n ceerde: «Hey, halame n bëjudew.» Bë nbaaf ma.

⁴ Pilatus bun yaanta ha fyeré, ha ya baan: «Ho ma ho. N num ti baa hun ha fyeré, ya baa mada biika ya N wote biik duube wolo ha hun.»⁵ Abé Jesus yaan ha fyeré kë fbaake n yuhe ha bko, kë yatn n halame. Pilatus saan baan: «Halante nahace ma ho.»⁶ Nzal bëndañ* n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale kë bëkpeef biikni Jesus, bë kpuul: «Faah ma, faah ma.» Pilatus ya baan: «Baa yid ma, baa tooh faah, ya N wote biik duube wolo ha hun.»⁷ Bëjudew weelkn ma: «Bë tej fhite, saanni ya hal wil nabó reeŋ looda, ya ha saan ya: «N kah Mbi ni Nhaale*.»

⁸ Nzal Pilatus siimni saan woobo, ha teete ŋate kë kole.⁹ Ha bun yaata ha hodn n Flame, ha kpaan Jesus: «Ho na numa a kah?» Wetande Jesus wote ma weelkn.¹⁰ Pilatus saan ma: «A wote ñi kah weelkna? Hu a woy ya N tej knmada n faaha nhu, hat wi n yisna nhu?»¹¹ Jesus weelkn: «A wote tej knmada kolo ktete n ñi, há Nhaale wote na kun ñaah. Kambe nweebe, halma ñaah ni ñi ha fcif di, ha teete

lum acum ni Nhaale.»¹² Kambe n saan weebe, Pilatus nkek këdeele n yisna nhun. Wetande bëjudew nkpuul: «Há yisn halante hoobo, a wote kah zid na Sesar. Hal saani ya ha kah halame, ha kah hamace na Sesar.»¹³ Pilatus siim saan weebe, ha yaan kë Jesus ha fyeré, kah hodn n Flame. Ha meese ha fluz n flif, awila bëtuukni ‘Nenzanat kë klaakn;’ ha fnsaanna n Hëbrew bëtuuk ‘Gabaza.’

¹⁴ Ukah yoh këyal n bdiis ktete*, awé leeh ŋat zozëna ha bko. Pilatus ya bëjudew: «Halame diin ma ho.»¹⁵ Wetande bë kpuul: «Yaan ma. Faah ma.» Pilatus kpaan baan: «N kah faah halame diin?» Bëndañ* n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale weelkn: «Bë wote tej halame holo. Sesar na kah halame ba.»¹⁶ Abé Pilatus ñaah baan Jesus, ya bë ki ma faah.

Bëfaahn Jesus

(Ñin hat Mat. 27: 32-34; Mar. 15:21-32; Luk. 23:26-43)

Abé bë yid ma, bë num.¹⁷ Jesus bak fbalak fñaandat nhun ha btaan. Ha tooh awila bëtuukni: ‘Khuul n bko.’ Bëtuukni kë Hëbrew: ‘Golgota*.’¹⁸ Bë faah ma bëwoŋ kë bëlante bësibm, holo ha fcif fhawle, heela ha fcif frahkn. Bë tum Jesus ha fñuukn.

¹⁹ Pilatus til hat ftuuke, ha tum ktete n fbalak fñaandat. Ha til abó: «JESUS N NASARÉ, HALAME N BËJUDEW.»

²⁰ Bë til ha fnsaanna n hëbrew, fo n gregu, kë fo n latiŋ. Bëjudew bëkpahe dem ntil nahace, ya awila bë faahni Jesus sul këbaabm. ²¹ Bëndañ* n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale, ya Pilatus: «A moke til: ‘Halame n bëjudew,’ wetande: ‘Ha saan ya; N kah Halame n bëjudew.’»

²² Pilatus weelkn baan: «Wo ma N tilni, N til.»

²³ Nzal kkoola sawni faahna Jesus, bë woolnde kyatn nhun ha ksiin ktahle, hal ohal yid kësiin nhun. Bë yid yatn ndaŋ nhun, bëwotni suk. ²⁴ Kkoola kpeelnde: «Kamna wun ŋaasta.» Bë sikëna, bë ñina hal kani wun ŋadde. Abé udoon cale ukani utilat ha Këkarta ni Nhaale: «Bë demde kyatn da, bë sike ti yatn da ndaŋ.» Abé na kkoola yah.

²⁵ Këntunke n fbalak fñaandat n Jesus, yaa ma kah ahace kë sofn na yaa ma Maria, haniin na Kleofas, hat Maria Madalena. ²⁶ Jesus biik ahace yaa ma kë hanlaambe* heebe ha ñeŋni, bë maaranat. Ha saan yaa ma: «Mbi di heh.» ²⁷ Ha saan kë hanlaambe*: «Yaa di heh.» Këmoke nahace hanlaambe* yid Maria ha hodn nhun.

Jesus lood

(Ñin hat Mat. 27:45-56; Mar. 15:33-41; Luk. 23:44-49)

²⁸ Jesus biik ya kwil miin reeŋ, win doonna cale ukani utilat ha Këkarta ni Nhaale. Ha saan: «Wede num ñi!» ²⁹ Fcile folo kah yoh ahace, riizni

kmbimbële. Bë nadn ftah matni zooz wede, bëhal fun ha kësuuke, bë wiidn ha bsum na Jesus. ³⁰ Ha meed kmbimbële, ha ya: «Usaw.» Ha ŋoon bko, ha lood. ³¹ Ukah yoh fleeh kani ñaahna fleeh n kyabm, fleeh n fume n bdiis ktede. Ya ksumi moke kid ha kbalak kñaandat fleeh nahace, bëjudew sak Pilatus ya bë ta baan ham khiñ, ya bë mada baan yaanna ha kbalak kñandat. ³² Kkoola tooh bë ham khiñ n bëlante bësiim bëfaahni kë Jesus. ³³ Wetande, nzal bë sulni Jesus, bë weetn ma uloode. Kambe nweebe bë wote ma ham khiñ. ³⁴ Abé koola holo yuh ma kësür ha kënceance. Awakma ksaham yaan kë wede.

³⁵ Hal biikni kwil koobo, ha saan wilma diisni. ŋmaara nhun kah kcoso. Ha widn ya ha saan kcoso, ya baa hat nki kob klo. ³⁶ Kwil koobo widële doonna cale ukani utilat ha Këkarta ni Nhaale: «Bë wote ma ham fhuul folo.» ³⁷ Bdaab bolo n Këkarta ni Nhaale saan: «Baan kah bina biika hal bë yuhni kësür.»

këkpebe na Jesus

(Ñin hat Mat. 27:57-61; Mar. 15:42-47; Luk. 23:50-56)

³⁸ Nzal kwil koobo diisni, José n Arimateya sak Pilatus ya hi yaan sumi na Jesus ha fbalak fñaandat. José kah hanlaambe* na Jesus ha fsuhe, ya ha kole yoh bëjudew. Pilatus niime ma. Ha tooh ha fbalak fñaandat, ha yaan sumi na Jesus. ³⁹ Nikodémus kah yoh halante

heebe toohni biikde kë Jesus këmarhe. He tooh kë José. Bë num ti yoke kpahe, bëwoŋ kë wede n btah bëtuukni mira^b, kë alowes*. ⁴⁰Baan bësibm bë yid sumi na Jesus, bë labar kfaar*, bwoŋ kë yoke n këfaŋe kësume, cale bëjudew ñite yaha ha këkpebe. ⁴¹Awila bë faahni Jesus, orta kah yoh ahace. Fziile fhaame, bë wotni tiita kpeba hal, kah yoh ahace hat. ⁴²Bë tum Jesus awila nahace, ya fleeh n kyabm n bëjudew sul këntuŋ. Fziile nahace lake fsul hat.

Bsit n Këloode na Jesus

(Ñin hat Mat. 28:1-8; Mar. 16:1-8; Luk. 24:1-12)

20 Maria Madalena tooh ha fziile na Jesus, fleeh n këntike, këmdes, awé bit tik ha mehna. Ha biik bë bus flaakn ha fziile. ²Ha det, ha tooh awila na Simon Pedru kë hanlaambe* heebe Jesus ñeŋni yoh. Ha saan baan: «Bë yaan Faan ba ha fziile. Bë woy awila bë tum ma ni.»

³Pedru yaan kë hanlaambe* heebe, bë tooh ha fziile. ⁴Bë det baan bësibm, wetande hanlaambe* heela det, ha hote Pedru, ha kaz këtiitn ha fziile. ⁵Ha kpuhe, ha biik kfaar riŋe, wetande ha wote yaat. ⁶Simon Pedru kah ma ni zozna, ha kaz, ha yaat ha fziile, ha biik kfaar riŋe. ⁷Këfinke bëtum ma

ni ha bko, këriŋe baatn, kë wote kah awila woodn kë kfaar. Bëbeker kun bë riŋ baatn. ⁸Hanlaambe* heela heebe kazni këtiitn, yaat ti, ha biik, ha kob klo. ⁹Bë wote yoh zak fñaani, ya ukah utilat ha Këkarta ni Nhaale, ya Jesus kah sita ha këloode. ¹⁰Këmoke nahace bënlaambe* ciike ha kpaŋ baan.

Jesus keedle ha Maria Madalena

(Ñin hat Mat. 28:9,10; Mar. 16:9,10)

¹¹Maria kah yoh ñaanda ha fyeré, këntunke n fziile. Nzal ha kani ñaanda, ha ñoon ha nleede ha fziile. ¹²Ha biika Knzaan ni Nhaale bësibm, tumni kyatn khii, bë meese awila sumi na Jesus riŋe ni keh. Holo meese ha bdaab n bko, heela meese ha khiñ. ¹³Bë kpaan haniin: «Kambe nwi na a kah ti ñaanda?» Ha weelkn baan: «Bë num Faan da, N woy awila bëtum ma ni.» ¹⁴Nzal ha saanni kwil koobo, ha biizële, ha biik Jesus bëcete, wetande ha woy nda ho ma hun. ¹⁵Jesus kpaan ma: «Haniin, kambe nwi na a kah ti ñaanda? Wilna a kah keka?» Maria tiidn ya ha kah hasif n orta, ha ya ma: «Faan da, há ndi hu na num ma, saan ñi awila a tum ma ni. Ñi ma num.» ¹⁶Jesus ya ma: «Maria!» Ha biizële, ha ya ma: «Raboni*!» Zikni hanlaam. ¹⁷Jesus ya ma: «Kam ñi zaka, ya N wote tiita wiide ha Baaba. Wetande

^b 19:39 Mira kah yoke n këfaŋe kësume, yaan ka mdiik n btah.

tooh, a saan bëbiyafaa da, a saan baan ya N kah wiidëna ha Baaba kani Faa diin; Nhaale da kani Nhaale diin.»

¹⁸ Maria Madalena tooh saan bënlaambe* na Jesus ya: «N biika Faan ba. Ha ñaah ñi kënum koobo.»

Jesus keedle ha bënlaambe* nhun

(*Ñin hat Mat. 28:16-20; Mar. 16:14-18; Luk. 24:36-49*)

¹⁹ Këñaanke n fleeh n këntike nahace, bënlaambe* suce awila woodn, bë ruuf bfutn, ya bë kole yoh bëjudew. Jesus keedle ha fñuukn baan, ha ya baan: «Fceehe kah kë baa.» ²⁰ Këmoke nahace ha keedn baan kcif nhun kë këcaance. Bënlaambe nhun sumande cale bë biikni Faan baan. ²¹ Jesus bun baan saanta: «Fceehe kah kë baa. Cale Baaba hit ti ni ñi, abemna N kah baa hita hat.» ²² Nzal ha saw ni saanta kwil koobo, ha leef ktede baan, ha ya baan: «Yidna Faafe Ñaani ni Nhaale. ²³ Bëko ma baa karni klume, bë kah baan karna. Bëko ma baa wote karni klume, bë keyé baan karna.»

Ntib tibële na Tomé

²⁴ Wetande Tomé, bëtuukni Kunsa, kani hoodn n fcifmiin kë bësibm, ha wote keh kah kë bëkeela, nzal Jesus hut ti ni. ²⁵ Bënlaambe bëkolo ya ma: «Bë biik Faan ba.» Wetande Tomé weelkn baan: «Há N wote biik ndat n kndiŋana

ha kcif nhun, há N wote bodn fmbi n fcif da awila kndiŋana yaatni, há N wote bodn fcif da ha këcaance nhun, N keyé kob klo seh.»

²⁶ Udiis kleeh kcif kë khobm, bënlaambe* na Jesus kah hat ha hodn. Tomé kah hat ahace kë baan. Bë baj bfutn. Jesus hut ti ha fñuukn baan, ha keedle, ha ya baan: «Fceehe da kah kë baa.» ²⁷ Ha ya Tomé: «Tum fmbi n fcif di anuboh, a ñin kcif da. Hitn ti fcif di a bodn ha këcaance da. Kam tib tibële, wetande a kob klo.» ²⁸ Tomé weelkn ma: «Faan da, Nhaale da.» ²⁹ Jesus ya ma: «Cale a biik ni ñi, Tomé, a kob klo. Bëko ma wote ni ñi biik, bë kob klo, bëhaalat.»

Nkpal n wi n bëtilti Këkarta koobo

³⁰ Jesus yah deele mooña acum n bënlaambe* nhun, wote ni tile ha këkarta koobo. ³¹ Wetande bëtil kwil koobo, ya baa tooh ti koba klo, ya Jesus kah Kristu, Mbi ni Nhaale*. Këmoke baa kobni klo, baa nki teŋ fyabm ha ftuuke nhun.

Jesus keedle këntuŋ n coke

21 Nzal n kwil koobo, Jesus bun keedle ha bënlaambe* nhun, këntuŋ n coke n Tibëriades. Ha keedle baan abó: ² Simon Pedru kah yoh ahace, kë Tomé bëtuukni Kunsa, Nataniel kani hi n Kana n Galileya, kmbi bësibm na

Sebëdew, hat kë bënlaambe* bësibm békolo. ³ Simon Pedru ya baan: «N kah wala lub.» Bë saan: «Bë kah tooha kë hu.» Bë tooh bë lib ha bsahe. Këmarhe nahace bë wote zak wil owil.

⁴ Këmoke bit ñaani, Jesus yaan ha kësole n coke, wetande bënlaambe* nhun wiikn ma. ⁵ Jesus kpaan baan: «Kmbi da, baa teŋ kwil n wome?» Bë weelkn ma: «Bë wote teŋ.» ⁶ Jesus ya baan: «Baa kobna mteeni kësiij fcif frahkn n bsahe, baa kah zaka.» Bë kobm mteeni, bë zak ksele bëkpahe, bë fiida bë saake baan yaanna.

⁷ Hanlaambe* heebe Jesus ñeŋni, ya Simon Pedru: «Faan ba hun.» Awakma ha tum yatn nhun, ya ha kah keh unluunta, ha kobe ha coke. ⁸ Bënlaambe békolo tooh kë bsahe, bul mteeni riizni ksele, ya wote yoh daac kësole, ahace teŋ fliikta^c bëñaŋ bëcif yaanta ha kësole. ⁹ Nzal bë wale ni ha bsahe, bë biik kcoohe, bëtumni ksele ktete nwun kë kboŋ. ¹⁰ Jesus ya baan: «Numna ti ksele baa zakni.» ¹¹ Simon Pedru tooh ha bsahe, ha bul mteeni yaanna ha kësole. Mteeni nahace zak ksele bëndan, 153. Bëriiba bëkpah, wetande mteeni wote ŋaase. ¹² Jesus ya baan: «Bin baa wom ti.» Kate hanlaambe* nhun hoodn wote ma ñom kpaanna: «Hala kah hu?» Bëriiba yoh ya ha kah Faan baan. ¹³ Jesus kaz, ha yid kboŋ, ha ñaah baan. Ha yah cale woodn kë ksele.

¹⁴ Woobo kah këlakëre kënhobm Jesus kani keedle bënlaambe* nhun, nzal ha sitni ha këloode.

Jesus kpeelnde kë Pedru

¹⁵ Nzal bë sawlëni womtina, Jesus kpaan Simon Pedru: «Simon, mbi na Joŋ, a ñeŋ ñi ha yof boknbo?» Ha weelkn ma: «Heeh, Faan da, a widn ya N ñeŋ na.» Jesus ya ma: «Dokn ksaaka da bësoñ.» ¹⁶ Jesus bun kpaana Pedru: «Simon, mbi na Joŋ, a ñeŋ ñi?» Pedru weelkn ma: «Heeh, Faan da, a widn ya N ñeŋ na.» Ha ya ma: «Dokn ksaaka da.» ¹⁷ Jesus bun ma kpaanna kënhobm: «Simon, mbi na Joŋ, a ñeŋ ñi?» Pedru wale asaar cale Jesus kpaan ma ni kënhobm: «A ñeŋ ñi?» Ha weelkn ma: «Faan da, a widn miin. A widn ya N ñeŋ na.» Jesus ya ma: «Dokn ksaaka da. ¹⁸ N kah na saanta kcoso, nzal a tikni ureeŋde, a mat hal këmabm di, a tooh awila a naŋni. Wetande këmoke a bini yooloh, a kah sada kcif di, holo kah na bina mab, a num awila a wote ni naŋ tooha.» ¹⁹ Jesus saan kwil koobo toŋna bsuul n këloode Pedru kani yoh bina looda, cimna Nhaale. Nzal ha saanni kwil koobo, ha ya ma: «Dooŋ ñi.»

²⁰ Pedru biizële, ha biik hanlaambe* heebe, Jesus ñeŋni, ndooŋ baan. (Nzal bë kani keh woma suufn n këmarhe, hanlaambe* heebe kernde ha fsañ na Jesus, ha kpaan ma: «Faan ba, hala

^c 21:8 Fliikn - Baabm matni tuuk metru.

kah na bina woosa këktaan?)»²¹ Nzal Pedru biikni hanlaambe* heebe, ha kpaan Jesus: «Faan ba, wilna kah bina diisa kë hoobo?»²² Jesus ya ma: «Há N naŋ ya hi ŋate kate këmoke N lake ti ni, ukeyé na ti bohn. Hudi dooŋ ñi.»²³ Byal kah saanta ha fñuukn n bëbiyafaa, ya hanlaambe* heebe keyé looda. Wetande Jesus wote ma saan ya

ha wote kah bina looda, wetande: «Há N naŋ ya hi ŋate kate këmoke N lake ti ni, ukeyé na ti bohn.»

²⁴ Hoobo kah hanlaambe* na ñaah ŋmaara n kwil koobo bëtilni. Bë widn ya ŋmaara nhun kah kcoso.

²⁵ Uteŋ tiita kwil kpahe Jesus yahni. Há ndi bë tooh kun til miin, N tiidn ya këkarta nahace wi kos fyeré.